

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Význam konformity a tendence vyhledávat zážitky při
vzniku užívání alkoholu a cigaret**

Mgr. Vladimír Jarošík

vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2015

Prague college of psychosocial studies

**Significance of conformity and sensation seeking in
the development of alcohol and cigarette use**

Mgr. Vladimír Jarošík

The Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2015

Anotace: Autor diplomové práce na základě svých zkušeností s preventivními programy a jejich limity vytvořil výzkumnou studii. Zkoumal, jaký vliv mají konformita a tendence vyhledávat zážitky jako prediktory pro pití alkoholu, kouření a opilství. Použil vlastně sestrojený dotazník složený ze standardizovaných dotazníků SSS-V, DMQ-R, EPI. Zbytek dotazníku tvořily otázky autora. Autor ve své práci vychází z pochyb nad možnostmi preventivního působení na mládež a snaží se přijít na motivaci dětí pro pití alkoholu a kouření.

Klíčová slova: alkohol, zážitek, sociální okolí, konformita, vyhledávání zážitků, cigarety, opilství

Extract: Based on his experience with primary prevention programs, the author of the diploma wrote his scientific study. He examined the influence of conformity and sensation seeking as a prediction of the relationship between drinking alcohol, smoking and drunken frequency. The author used a self-compounded questionnaire from standardised questionnaires such as SSS-V, DMQ-R and EPI. The remaining questions were filled out by the author. The authors study is led towards the motives behind those young people who start smoking and drinking because he doubts that primary prevention programs can actually have any significant influence over their choices.

Key words: alcohol, experience, social environment, conformity, sensation seeking, cigarette, drunkenness

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použil.“

V Praze dne: 30. 7. 2015

Mgr. Vladimír Jarošík

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce doc. PhDr. Karlovi Hnilicovi, CSc. za vedení mé práce.

ÚVOD.....	6
1 Vymezení základních pojmů.....	9
2 Alkohol.....	11
2.1 Složení alkoholu a jeho vliv na psychiku.....	11
2.2 Alkohol v minulosti a dnes.....	14
2.3 Způsoby protialkoholické prevence.....	18
2.3.1 Zážiteková pedagogika.....	20
3 Jedinec a jeho sociální okolí.....	22
3.1 Potřeby dětí ve školním věku.....	23
3.2 Konformita.....	26
3.2.1 Projekt SAHA.....	29
3.3 Vyhledávání zážitků.....	30
4 Metodologie výzkumu.....	32
4.1 Stanovení hypotéz.....	33
4.2 Operacionalizace proměnných.....	36
4.3 Výzkumný nástroj.....	38
4.4 Sensation Seeking Scale - V.....	39
4.4.1 Reliabilita a výsledky SSS-V.....	41
4.3.2 Shrnutí výsledků SSS-V.....	45
4.5 Drinking Motives Questionnaire – Revised.....	46
4.5.1 Reliabilita a výsledky DMQ-R.....	48
4.5.2 Shrnutí výsledků DMQ-R.....	52
4.6 Dotazník sociální konformity Soc. Conf.....	52
4.6.1 Reliabilita a výsledky Soc. Conf.....	53
4.7 EPI L-škála.....	55

5 Výsledky výzkumu	56
5.1 Údaje o vzorku	56
5.1.1 Údaje o věku a pohlaví	56
5.1.2 Údaje o kouření cigaret.....	58
5.1.3 Údaje o pití alkoholu	60
5.1.4 Údaje o kouření marihuany a dalších nezákonných látkách ..	68
5.1.5 Údaje o vnímání vlastní ovlivnitelnosti	71
5.2 Ověřování hypotéz.....	72
5.3 Diskuze	83
Závěr	85
Seznam bibliografických citací	87
Seznam obrázků.....	92
Seznam tabulek.....	93
Přílohy	96

ÚVOD

Kromě několika zemí západního světa, kde se s otázkou alkoholu snaží něco udělat vláda v rámci přísných restrikcí, se můžeme setkat s alkoholem téměř na každém rohu. Ve vesnicích nemusí být potraviny, drogerie, obchod s oblečením, ale až na pár výjimek je v každé z nich restaurační zařízení nebo pouze nálevna. Ve městech jsou zpravidla takováto zařízení na každém rohu, v centrech měst dokonce několik na jedné ulici. Na těchto ulicích ještě můžeme potkat obchody, na jejichž cedulích jsou na prvních místech alkohol a tabák. Dále se hojně setkáváme s reklamními tabulemi, které poukazují na výhodnost a výjimečnost alkoholického nápoje, který je na nich zobrazen. Alkohol je nám stavěn na oči i při sledování televize z televizních reklam.

Ačkoliv v každé reklamě, na každé etiketě alkoholického výrobku je varování, že je jeho prodej zakázán do 18 let, má pití alkoholu v naší kultuře hlubokou tradici. V kultuře křesťanské, judaistické, i ještě před vznikem těchto náboženství. Alkohol se hojně využíval i při magických rituálech, jejichž podoba se částečně dochovala dodnes. Prosté připíjení „na zdraví“ jen tak odpoledne po práci nebo na oslavu narození nového potomka v sobě stále nese odkaz na víru v magičnost nápoje v době vzniku tohoto přípitku a jeho ekvivalentů, kterých je v každém jazyce požehnané množství.

V předešlé diplomové práci a bakalářských pracích jsem se věnoval tématu primární prevence proti patologickým jevům. V dnešní době je populárnější termín primární prevence rizikového chování. Výstupem z přehledové studie, kdy se programy evaluovali na 1577 žácích základních škol, bylo zjištění, že primárně preventivní programy, jak byly nastavené, neměli v globálním měřítku význam. Chyběla nám kontrolní skupina, a tak jsme nemohli onen dvouletý vývoj s nikým porovnávat. Zároveň je empirické ověřování účinnosti programů z dlouhodobé perspektivy velmi problematické. Přesto některé výsledky se dají interpretovat tak, že takto mířená intervence u žáků snížila subjektivní hodnocení míry vlastní

odpovědnosti za chod třídy a zvýšila výskyt prvních kontaktů s alkoholem, tabákovými výrobky i nelegálními drogami. V žádné předchozí práci se mi nepodařilo empiricky potvrdit smysl a význam preventivních programů. Proto jsem se rozhodnul vytvořit práci z druhé strany a pokusit se vyloučit některé faktory, které mohou mít vliv na výskyt patologických jevů. Konkrétně na užívání alkoholu a kouření cigaret.

Jak je uvedeno výše, alkohol měl a stále má svou důležitou roli v mnoha aspektech běžného života. Od přechodových rituálů, magická přání až po naprosto běžný doplněk trávení volného času. Jeho popularizace a jeho uznání jako běžného doplňku života je v přímém kontrastu s jeho zákazem konzumace u mladistvých právě z pohledu mladistvých. Těm bývá často argumentováno mnoha důvody, proč teď nemohou, ale až budou dospělí a svéprávní, tak mohou pít, kolik chtějí. V některých rodinách dostávají děti ochutnat piva od tatínka k nedělnímu obědu nebo jen tak.

Bylo by tedy nasnadě domnívat se, že postoj k alkoholu vychází z celé společnosti a vliv jedince je v této otázce nepatrný. Zajímala mne tedy motivace dětí, proč, v jakých případech se poprvé napijí alkoholu, poprvé se opijí. Chtějí to zkusit sami od sebe, chtějí to zkusit, aby zapadli do kolektivu?

U cigaret a tabákových výrobků se již změnil celospolečenský postoj, respektive se změnil přístup směrem od nejvyšších článků naší společnosti, tedy od politiků, jejichž iniciativa je patrná mnohem silněji v boji proti kouření, než v boji proti pití alkoholu. To samozřejmě nabádá k otázkám, proč tomu tak je? Jsou z podpory prodeje a konzumace alkoholu vyšší příspěvky do státní pokladny? Jsou náklady spojené s léčbou a prevencí kouření o tolik vyšší než u konzumace alkoholu, že se již nevyplatí kouření podporovat? Nedávné proslovy některých politiků ukazují, že všichni politici nejsou v postoji ke kouření a pití alkoholu jednotní, ale přesto zde máme zákaz reklam, připravuje se „antitabákový“ zákon, který by zamezil kouření ve všech restauračních zařízeních atd. Prostor diplomové práce je omezený, proto jsem se v teoretické části rozhodnul vypustit kapitolu zabývající se kouřením a soustředit se v ní výhradně na alkohol.

Svou práci člením do pěti částí. V části první se věnuji vymezení pojmů, se kterými budu v této diplomové práci pracovat. Druhou část věnuji teoretickému přehledu o alkoholu, důvodům, proč jej lidé pijí, vývojem vztahu k němu v průběhu historie až po současnost a současné formě prevence pití alkoholu pro věkovou skupinu mých respondentů. Ve třetí části se věnuji člověku a jeho sociálnímu okolí, co je pro něj důležité ve věku mých respondentů, skupinové konformitě. Poslední část třetí kapitoly se věnuje „tendenci k vyhledávání zážitků“ u lidí. Tyto tři části tvoří teoretickou část mé práce.

Praktická část mé práce – čtvrtá a pátá kapitola - je rozčleněna do hlavních dvou částí. V první se věnuji metodologii mého dotazníkové šetření a v druhé výsledkům a interpretacím výsledků.

Primární prevenci jsem se věnoval v předchozích pracích, proto se jí budu věnovat pouze místy, zejména ve druhé kapitole, zabývající se alkoholem.

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole představuji pojmy, které jsou významné pro téma, kterému se v diplomové práci věnuji. Seřazeny nejsou abecedně, ale podle logiky, respektive pořadí psaní a členění kapitol v mé diplomové práci. Vymezením základních pojmů bych rád definoval pojmy tak, jak s nimi zacházím ve své práci.

Alkohol označuje skupinu chemických látek, alkoholů, jejichž poslední vazbu oproti alkanům netvoří pouze vazba C – H, ale vazba C – OH. Pro účely mé práce bude slovo alkohol označovat jakýkoliv nápoj obsahující jeden prvek z množiny alkoholů a to ethylalkohol (ethanol).

Patologický znamená chorobný, nezdravý (HARTL a HARTLOVÁ, 2004). Může se vztahovat k jednomu organismu, ale i k mezilidskému či celospolečenskému jednání.

Jev se dá velmi složitě vymezit. Jde o jakýkoliv proces, děj v čase a prostoru, který se člověku ukazuje. Pokud bychom vycházeli z našeho jazyka, dalo by se říci, že jev je vše, co se jeví. Tedy vše, co je vidět, cítit, slyšet.

Patologický jev má více možných výkladů. V této práci je za patologický jev považováno jakékoliv nezdravé jednání jednotlivce nebo skupiny, které se odlišuje od normy dané společností.

Norma je ustanovení předpisů. Platí jako měřítko pro posuzování určitých jevů. Normy mohou být morální, právní a tradiční. Dají se i dělit z hlediska jejich zakotvenosti, vymahatelnosti na absolutní, descendentní, které jsou vždy ustanovené nějakou autoritou (stát, ředitel, školní řád) a relativní, ascendentní, které jsou v podstatě souhrnem většinových zvyků v dané oblasti (JANDOUREK, 2001). Může tedy být těžké posuzovat, co je a co není patologickým jevem, zvláště pokud jsou například mravní a právní normy v rozporu. Nicméně při primární prevenci se snažíme pracovat se

všemi normami, nehodnotit je a spíše nás zajímá jejich dopad a význam pro děti v jejich prostředí.

Zážitek je slovo složené z kořene „žít“, který vyjadřuje tedy vše, co daný jedinec prožil, a koncovky „za“, znamenající, že toto žití již uplynulo. V psychologickém slovníku je uvedeno, že zážitek je „*každý duševní jev, který jedinec prožívá (vnímání, myšlení, představivost); vždy vnitřní, subjektivní, citově provázaný; zdroj osobní zkušenosti, hromadí se celý život a skládá jedinečné duševní bohatství každého člověka*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2004, s. 701). Dá se tedy říct, že zážitek je souhrn vzpomínek, pocitů, které se pojí k nějakému ději.

Pojem **zážitková pedagogika** ještě není úplně ustálen, ani jako vědní disciplína. Není tedy ještě definice ve slovnících. Dá se ale celkem s jistotou tvrdit, že tato disciplína využívá zážitku jako prostředku k dosažení nějakého pedagogického efektu (ČINČERA, 2007).

Vývoj v širším významu označuje veškeré soustavné změny aktuálního stavu. Změny vedou ke vzniku stavu nového (HARTL a HARTLOVÁ, 2010). V mé práci vývoj omezují na rovinu vývoje jedince, tedy ontogenezi.

Skupina obecně označuje seskupení více než dvou různých entit v jeden logický nebo funkční celek (JANDOUREK, 2001).

Konformita je proces, který je definovaný jako „obecná tendenci přizpůsobovat své názory a jednání názorům a jednání ostatních členů skupiny či společnosti“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 269).

2 Alkohol

Alkohol je zvláštní psychoaktivní chemická látka, jednak droga, jednak společenský fenomén. Samotné vnímání alkoholu mezi lidmi je rozporuplné. Například Světová zdravotnická jej prohlásila za příčinu více než 200 nemocí a úrazů, nejčastěji závislosti na alkoholu, cirhózy jater a rakoviny (WHO, 2014). Pro katolickou církev se stal prostřednictvím mešního vína krví Kristovou a pro západní civilizaci představuje oblíbenou rekreační drogu.

Alkohol je jednou ze životních skutečností. Stejně jako je vnímání společnosti k němu rozporuplné, tak i jeho účinky jsou ve vzájemném rozporu. Minimálně v subjektivních účincích je pro člověka příjemný, ale i destruktivní.

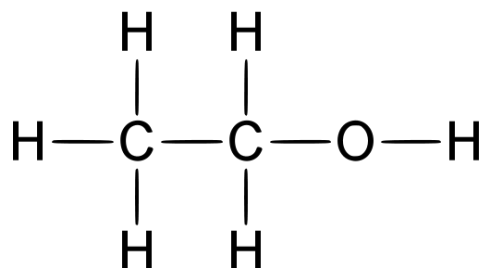
Stejně tak se liší názor na pití alkoholu v naší společnosti. Asi nejjednodušší dělení ve vztahu ke konzumaci alkoholu by bylo na abstinenty a konzumenty. Obě dvě skupiny mohou obsahovat rozličné typy lidí. Konzument může být člověk, který si připije jednou ročně na Vánoce, Nový rok a narozeniny ze skleničky vína, ale i člověk, který si zajde každý den po práci na několik piv. Stejně tak mezi abstinenty mohou být lidé, kteří nikdy neokusili alkoholický nápoj nebo okusili a neoslovil je nebo bývalí konzumenti alkoholu ve velkém množství.

2.1 Složení alkoholu a jeho vliv na psychiku

Ethylalkohol (ethanol, C_2H_5OH) vzniká kvašením (působením kvasinek) podle vzorce $C_6H_{12}O_6 = 2 C_2H_5OH + 2 CO_2$. Kvašení probíhá jen do koncentrace 14 – 15 % alkoholu. Pokud by koncentrace měla přesáhnout tuto hodnotu, tak by byly kvasinky zničeny tím, čemu pomáhaly vzniknout (SKÁLA, 1957).

Molekula se tedy skládá řetězcem ze dvou uhlíků, na které napojuje pět atomů vodíků a jedna hydroxylová skupina, jak je vidět na obrázku č. 1.

Obrázek 1 - molekula ethylalkoholu

Když bychom ji srovnali s jinými molekulami jiných návykových látek, například heroinu, nikotinu nebo cannabinolu, které jsou složité (STAFFORD, 1997), tak jde o velmi jednoduchý vzorec, který zapříčinil označení biochemiky jako „hloupá molekula“ (EDWARDS, 2004).

Zajímavé je, že alkohol ve své čisté podobě je bezbarvá tekutina s nepříjemnou chutí. Proto pro konzumaci je třeba jej přidávat do roztoků, které po úpravě podle přidaných ingrediencí teprve dávají alkoholickým nápojům nějakou chuť. Podle objemového množství alkoholu můžeme rozdělit alkoholické nápoje na lihoviny, víno a pivo. Lihoviny se ještě dále vmíchávají do nealkoholických nápojů nebo navzájem a vznikají tak míchané nápoje. Tyto všechny čtyři typy alkoholických nápojů jsem použil pro svou výzkumnou část diplomové práce.

Vliv alkoholu na psychiku není úplně jasný a ve shodě mezi autory. „S ohledem na uvedené údaje i na mnohotvárný obraz intoxikace alkoholem je pravděpodobné, že alkohol působí v mozku na více než jediný receptorový systém“ (NEŠPOR, 1999, s. 3). Jedním z průvodních jevů, které nastávají po požití alkoholu je pocit slasti, pocit euforie, který konzument pociťuje. Toto tvrzení podporují výzkumy, které přišly na fakt, že alkohol zapříčiňuje v mozku vznik látek, které mají blízko opiátům (NEŠPOR, 1999). Alkohol také zvyšuje sekreci noradrenalinu (NEŠPOR, 1999). Tedy jedním z doprovodných jevů k pocitu slasti jsou fyziologické reakce, jako jsou

zrychlený pulz, zvýšený tlak a zvýšená tvorba moči. Účinek je do jisté míry rozdílný v závislosti na mnoha faktorech. Ať jde o osobnostní předpoklady, zkušenosti s alkoholem, momentální životní situace atd. Společným jevem je, že po dosažení určité míry (která je opět na základě mnoha faktorů u lidí rozdílná) alkoholu v krvi se dostávají nepříjemné pocity a účinky alkoholu. Euforickou náladu střídá nálada opačného pólu tedy spíše smutná nebo vyhrocená, či agresivní. Alkohol také působí na zhoršení koordinace, rovnováhy, sebeovládání a zpomaluje reakce. Tyto jevy jsou nesmírně rizikové a mají za následek důvod, proč také je alkohol vnímán jako rizikový. Trestná činnost a zdravotní rizika páchaná na sobě i druhých, zapříčiněná konzumací alkoholu, jsou velmi významná ukázkou nebezpečí spojeného s užíváním alkoholu. Pro ilustraci uvádí Skála (1957) velmi zajímavé číselné údaje. Za jediný rok v USA (1954) bylo vinou alkoholu zraněno 400 000 lidí pouze v dopravě. Za druhé světové války bylo za čtyři roky zraněno 245 000 amerických vojáků. Tyto dvě hodnoty se nedají úplně porovnávat, protože obyvatel v USA byl mnohonásobně vyšší než počet vojáků nasazených v druhé světové válce. Ale i tak jde o zajímavé srovnání.

Pro shrnutí alkohol ovlivňuje primárně tyto oblasti, hlavně skrze působení na neurotransmitery (EDWARDS, 2004):

- mozková kůra - ovlivnění poznávacích schopností, zejména přijímání, uchování a vybavování, resp. využívání informací
- mozeček - alkohol ovlivňuje motoriku
- hipokampus - alkohol snižuje schopnost zapamatovat si nové informace
- mozkový kmen - alkohol zde může ovlivnit řízení dýchání a krevního oběhu
- mozkový okruh odměny (reward pathway), vyvolává pocity uspokojení, které pak vedou k tendenci opakovat konzumní chování

2.2 Alkohol v minulosti a dnes

V rámci jednotlivých kultur v průběhu historie lidstva nabývalo užívání alkoholu různých podob a funkcí. Je nejstarší, nejrozšířenější a nejvíce užívanou látkou ovlivňující aktivitu psychiky (psychoaktivní látkou). Je užíván v téměř všech zemích světa legálně a konzumace alkoholu je společensky akceptována (HUNDT and CLIMER, 2009).

V historii se jeho užívání cyklicky opakuje v rozdílných epochách a kulturách. Na počátku jde o období bezproblémového užívání, následuje období hojného užívání, které následují snahy jeho užívání omezit z pozice moci a legislativních opatření, které vedly k omezení konzumace (HUNDT and CLIMER, 2009). Podle Hansona (1995) byl alkohol v průběhu historie zneužíván vždy jen menší částí populace. Větší část populace z jeho užívání měla užitek a byl pro ni prospěšný.

První nálezy – pivní džbánky - svědčící o výskytu a užívání alkoholu jsou z období 10.000 let před Kristem (BC). V té době se k výrobě alkoholu užívalo fermentování lesních plodů a medu (HANSON, 1995). První zmínky o pěstování vinné révy jsou z Mezopotámie z období kolem 6.000 BC, z těchto zmínek se usuzuje, že se produkce vína tedy objevila o něco později. Důkazy výroby a produkce vína v Mezopotámii pochází zhruba z roku 3.500 BC (ANDERSON and BAUMBERG, 2006). Odsud se dále znalost výroby a pěstování vína přenesla do Středomoří, kde zejména v Řecku kolem roku 2.000 BC místní obyvatelé započali masovou produkci vína. Římané z počátku byli umírnění konzumenti vína, stejně jako Řekové. Později však jeho konzumace v Římské říši vzrostla na nadměrnou míru (ENGS, 1995).

Jak jsem uvedl výše, tak konzumace alkoholu zpravidla zapříčinila zájem vládců, kteří se snažili jeho konzumaci regulovat. Zmínky o alkoholu se dají najít například v Chamurapiho zákoníku nebo řeckých bájích a pověstech. Přímý zásah snažící se zmírnit konzumaci alkoholu je období prohibice v USA v první polovině 20. století nebo momentální regulace,

zvýšení cen a zavedení omezených obchodů pro prodej lihovin v severských zemích.

Zajímavým jevem je, že v zemích, kde od počátku bylo víno a pivo konzumováno podle pravidel a umírněně, tato pravidla přetrvala dodnes. Například v Řecku se víno ředilo vodou, pilo se během jídla a celkově se zdůrazňovalo střídání užívání alkoholu. Kromě dionýského kultu a slavností, kdy se věřilo, že pomocí božského opojení duše vínem se může člověk přiblížit stavu bytí, které je božské a přísluší bohům (HANSON, 1995).

Zřejmě jedním z hlavních důvodů, proč v severských zemích docházelo v těchto dobách k nárazovému – epizodickému – užívání velkého množství alkoholu, byl fakt, že severské národy preferovaly pivo, cider a medovinu, které neměly vysokou trvanlivost a proto zejména Galové, Germáni, Keltové, Slované konzumovali veliké množství těchto nápojů, když byly zrovna k dispozici (ENGS, 1995). Zdá se, že i tento jev se vyskytuje v zemích Evropy severněji od Řecka a Itálie i v dnešních dnech, kde jsou patrnější sklony k akutní intoxikaci spíše pivem, než vínem.

V evropské kultuře má víno silnou tradici také díky křesťanským obřadům. V Bibli se objevuje přibližně 200 zmínek o vinici a víně (EDWARDS, 2004). Na svatební hostině v Káni Galilejské Ježíš proměnil vodu ve víno a tímto činem „zjeví svou slávu a jeho učedníci v něj uvěřili“. Klasickým a snad nejzásadnějším momentem v této oblasti je poslední večeře Páně: *Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.“ Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: „Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů. Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“* Proměna vody ve víno a vína v krev je podstatou zázraku a mystéria křesťanské církve. *„Podoba křesťanského přijímání může být zčásti odvozena od rituálů židovského sabatu a paschy, má však hlubší svátostný význam. Už v počátcích dějin křesťanské církve byla pravidla pro průběh eucharistie formalizována. Přijímání svátosti definovalo, kdo je a kdo není křesťan, ale také vymezovalo*

roli kněze a církve jakožto strážců mystéria. A v těchto raných časech věřící dozajista neměli žádné pochybnosti o tom, že chleba se stává skutečným tělem a krev vsutku opravdovou krví Spasitele – proces této přeměny byl roku 1215 čtvrtým lateránským koncilem označen jako transsubstanciace“ (EDWARDS, 2004, s. 19).

Pití vína je silně zakořeněné i v judaistické tradici. Pro ortodoxní židy je pití alkoholu nedílnou součástí mnoha svátků. Víno je užíváno při přechodových rituálech. Kmotr pije z poháru při obřizce. Pohár je požehnaný a dítě osm dnů staré smí ochutnat prvních pár kapek vína. Alkohol je konzumován při oslavách šabatu a také při oslavě většiny židovských svátků (EDWARDS, 2004).

Křesťanské i židovské rituály se tedy bez alkoholu neobejdou a zaujímá při nich důležité postavení. Význam přisuzovaný vínu v křesťanství a judaismu je sice rozdílný, ale na konzumaci to vliv nemá. Křesťanské slavnosti spojené s konzumací vína jsou v kostelech, zatímco židovské jsou spíše při domácích slavnostech v rodinném kruhu. Sama skutečnost, že se víno používá při hlavních obřadech, pomohla spolu s předchozími zkušenostmi uvedenými výše, napomohla, že se alkohol dostal do povědomí lidu jako látka, která je léčivá, mystická, která lidem pomáhá a je potřebná.

V 16. století dochází k silnému rozvoji destilace, a tedy vzniku lihovin, destilátů, které překonávají omezení klasické fermentace. Do té doby byl destilační proces známý pouze některým lidem. Staří Řekové o něm věděli a spolu s jinými poznatky z této kultury se do Evropy dostal později skrze arabské země a oblast dnešního Španělska. Původně se užíval výhradně jako léčebná látka (JENČ, 1998). V 16. století dochází k rozvoji destilačního procesu a alkohol je konzumován i k jiným účelům, než léčebným. Jeho zneužívání podobně jako opium skrze lékařské předpisy i volnou dostupnost vrcholí v období průmyslové revoluce. Spolu s rozvojem výrobních technologií dochází také ke snižování ceny destilátů. Tento efekt přispívá k silnému rozvoji opilství na širokém území. Boj proti tomuto opilství vrcholí snahami některých států o jeho prohibici a probíhá dodnes.

V padesátých letech v průměru na jednu osobu starší patnácti let v ČR připadala konzumace 3,4 litru čistého líhu za rok (SKÁLA, 1957), při posledním monitorování WHO bylo zjištěno, že na jednu osobu starší patnácti let v ČR připadá v průměru 13 litrů čistého líhu. Na stránkách WHO jsou průzkumy všech států světa, které se do monitorování zapojují (WHO, 2014).

Jedná se o drogu, jejíž tradice sahá více než tisíc let do minulosti a která je společností schvalována a podceňována. Alkohol se od svého vynalezení stal součástí spousty rituálů, které se dodržují i v dnešní době. Tyto rituály, jež jsou spojeny s konzumací alkoholu, jsou vysoce nebezpečné především pro oslovení mládeže a dětí.

Symbol dospělosti lze vidět v rituálu tukaní na zdraví. Pokud si dítě nenajde jiné rituály, jimiž by mohlo projevovat dospělost, pak je rituál pití lehce dosažitelný (MÜHLPACHR, 2008). Stejný autor je zastáncem tvrzení, že alkohol (podobně jako tabák) je drogou průchozí, což znamená, že část dětí, které tyto látky okusí, z nich pak přechází k látkám jiným, nebezpečnějším. Toto riziko je tím větší, čím dříve děti alkohol či tabák okusí (MÜHLPACHR, 2008). Toto tvrzení stejně jako u argumentu, že marihuana je drogou průchozí pro tvrdé drogy, se zakládá na logickém dilematu. Pokud budeme zkoumat uživatele tvrdých drog, v jejich anamnéze bude s vyšší pravděpodobností, než u lidí, kteří drogy neužívají, výskyt užívání alkoholu, tabákových výrobků, marihuany. Pro validní výzkum by se ale museli dělat sondy mezi reprezentativní vzorky lidí, kteří jsou již ve věku, kdy téměř neexistuje riziko užívání tvrdých drog, kteří alkohol pijí a cigarety kouří a zkoumat kolik z nich má také v anamnéze tvrdé drogy a vztahy mezi těmito látkami. Usuzování příčinnosti je v tomto případě velmi pochybné.

2.3 Způsoby protialkoholické prevence

Následné dvě kapitoly čerpám v množství povoleném pro psaní závěrečných prací PVŠPS ze svých předchozích prací (JAROŠÍK, 2009, 2012, 2013)

Pokud tedy máme pomoci mladistvým k tomu, aby žili v budoucnu zdravě, vyvarovali se, nebo alespoň oddálili první kontakty s alkoholem nebo k němu zaujímali zodpovědnější přístup, měli bychom zapracovat na tom, aby si vypracovali:

- ***Zdravé sebevědomí a sebepojetí***

Konkrétně jde o to, aby se mladí lidé dokázali vyrovnat se svými přednostmi a nedostatky, uvědomovali si své pozitivní, ale i negativní pocity. Je také důležité, aby se děti učily různým způsobům, jak se cítit dobře, být veselé, zažívat radost a přitom neohrožovat své zdraví. Ačkoliv sebevědomí a sebepojetí jsou individuální složky osobnosti, obrovskou roli pro jejich utváření hraje právě okolí mladého člověka. Ve školním prostředí tráví děti velkou část svého dětství a v kolektivu své třídy jsou tak často, že častěji se mohou potkávat pouze s příslušníky svých rodin. Proto je důležité pracovat s celou třídou nejen jako s jednotlivci, kteří obývají společný prostor ve společném čase, ale celistvě jako se skupinou, která má svá vlastní pravidla, normy, kde každý má své místo, svou důležitost. Prakticky to znamená, že lektori by při vedení programů měli dbát na to, aby děti pouze neoceňovali, ale aby je naučili se oceňovat mezi sebou, hledat na těch druhých ocenitelné, a tudíž si i vyzkoušet, jaké to je být akceptován druhými.

- ***Odpovědnost a schopnost řešení problémových situací***

Mladí lidé by měli naučit mnoho různých strategií, jak řešit problémové a stresující situace v životě. Uvědomit si souvislosti mezi jednáním v přítomnosti a jeho následky v budoucnosti. Pochopit, že člověk musí ve většině situací přijmout odpovědnost za své chování (HERMOCHOVÁ, 1994). Přijmout a pochopit, že ve většině situací má člověk vždy možnost volby (WEISSBERG, 1989).

- **Sebeexploraci, poznání a pochopení svého okolí**

Velmi přínosné pro mladistvé je seznámit se se svými vlastnostmi. Vědět, co opravdu mají rádi, co se jim líbí a nelíbí, a co je pouze tlak jejich okolí. Pochopit vliv vrstevníků, rodičů a školních zaměstnanců na jejich jednání. Jde-li o drogy, popsat a uvědomit si možné způsoby sociálního tlaku, které na ně zejména skupina vrstevníků může vyvíjet v počátečním období experimentování s návykovými látkami.

- **Znalosti**

Weissber (1989) ještě uvádí celou řadu informací, které by děti měly znát ohledně drog, legálních i nelegálních. Například vyjmenovat široké spektrum negativních účinků, které vyvolává nikotin, alkohol a další návykové látky, které působí na organismus nejen somaticky, ale i psychicky. Znat nebezpečí, rizika a úskalí vyvolané experimentováním a pravidelným užíváním, a vztah mezi nimi, čili přechod apod. Dle mého názoru velmi záleží na věkové kategorii a hlavně prostředí ve třídě. Nicméně toto poskytování informací může být i kontraproduktivní ve smyslu společné práce na blocích primární prevence, dá se velice snadno zaměnit za besedu – přednášku a vůbec nemusí být tematicky zajímavá pro děti. Jiná literatura považuje poskytování informací za vysoce neúčinné: *„Paušálně se odvážíme tvrdit, že nejhorší strategií jsou u všech cílových skupin pokusy ovlivňovat pouze ohrožené děti a to pouhým poskytováním informací. U nás je tento přístup bohužel velmi zakořeněný ve školní prostředí a bezděky je přejímá i mnoho nestátních organizací, nabízejících školám různé preventivní výukové programy“* (MATOUŠEK a KROFTOVÁ, 2003, s. 268).

Z výše uvedené citace vyplývá jednoznačně fakt, že s dětmi se musí pracovat komplexně, tedy nejen s jejich vědomostmi, ale i prožíváním. Téměř všechny preventivní aktivity jsou tedy v dnešní době postavené na základech zážitkové pedagogiky.

2.3.1 Zážitková pedagogika

Zážitková pedagogika je jedním ze základních teoretických konceptů, ze kterých vychází práce s hrou. Historicky je tento koncept známý už od antiky. Řekl bych, že jedním z prvních konceptů podobných dnešní zážitkové pedagogice byla Schola ludus – škola hrou Jana Amose Komenského. Nicméně prvním, kdo se zabýval přímo touto teorií, byl Kurt Hahn ve 40. letech 20. století. Po druhé světové válce čerpala zážitková pedagogika z prací Carla Rogerse a Kurta Lewina, kteří rozpracovali význam skupiny pro osobní rozvoj. Právě toto učení se stalo impulzem ke vzniku organizace Project Adventure (ČINČERA, 2007).

Zhruba ve stejné době vznikla na našem území Prázdninová škola Lipnice. Na rozdíl od Hahnovy koncepce dlouhodobé práce s klienty se Lipnice zaměřila na jednorázové pobyty v přírodě. Po roce 1989 dochází k rozvoji metodologie a ke vzniku organizací, které pracují pedagogicko zážitkově.

Podle Činčery (2007) zážitková pedagogika vychází z několika základních principů:

- ***Cyklus učení prožitkem***

Tento cyklus v podstatě vychází z myšlenky, že nejlépe se lidé učí na základě vlastních zkušeností. Autor sice uvádí, že ony zkušenosti nesmí být destruktivního či škodlivého charakteru, nicméně si myslím, že při správném ošetření mohou být právě tyto zkušenosti také využity ke správnému (po)učení. Tato předchozí zkušenost se musí nějakým způsobem reflektovat. Po reflexi by mělo dojít k určitému zobecnění, které by mělo odhalit vztah mezi realitou a aktivitou, zasadit prožitou zkušenost do celku.

- ***Flow***

Flow je anglický výraz pro ponoření se účastníků do aktivity. Pro tento proces je typická rovnováha mezi vědomím úrovně svých dovedností a výzvami situace, přítomnost jasných cílů a jasné zpětné vazby, koncentrace na řešený úkol, ztráta rozpaků, proměna vnímání času. Třemi hlavními

složkami procesu flow jsou koncentrace, zájem, zábava a s ní související pocit uspokojení.

- ***Komfortní zóny***

Každý člověk má tři zóny. Zónu komfortní, která nepůsobí žádný stres a aktivity do ní spadající jsou vnímány jako nudné s nulovou výzvou, dále zónu učení, která obsahuje aktivity, které jsou pro člověka výzvou. Je ovšem nutné, aby aktivity byly opravdu zvládnutelné, protože při úspěchu může dojít k rozšíření komfortní zóny o danou oblast aktivity, nicméně při neúspěchu může dojít ke zmenšení komfortní zóny. Třetí zóna je oblastí aktivit, jejichž dosažení není v moci účastníku.

- ***Princip dobrovolnosti***

Princip dobrovolnosti vychází ze zásad stanovit si ve vztahu k nabízené výzvě své vlastní cíle a možnosti rozhodnout, co a jak mnoho si z celé akce chtějí vyzkoušet. Účastníky je také třeba informovat pravdivě o aktivitě, která nadchází, aby se mohli rozhodnout. Autor také uvádí, že v pedagogickém prostředí je třeba flexibilně pracovat s principem dobrovolnosti. Samozřejmě pokud se nějaké dítě opravdu nechce účastnit, mělo by mu to být umožněno, nicméně často je vhodné nediskutovat o tom, zda-li se zúčastnit, ale třeba v jaké roli.

3 Jedinec a jeho sociální okolí

Tato kapitola se zabývá člověkem, jeho potřebami a interakcí s jeho sociálním okolím. Je třeba si uvědomit, že člověk má určitou genetickou výbavu, rodiče, prarodiče, přátele, kolektivy, skupiny ve škole, v práci, děti, vnoučata, víru, v životě ho potká mnoho náhodných a nepředvídatelných událostí. Všechny tyto „proměnné“ mají potenciál k tomu podílet se na vývoji, na změně, na tom, jakým způsobem člověk prožívá, vnímá, usuzuje, chová se. Jde o velmi komplexní proces. Na nás záleží, jakému směru psychologie dáme přednost, který nás více osloví ve svém pohledu na význam těchto jednotlivých faktorů. Který je významnější, který je nepodstatný. Osobně si myslím, že každý z těchto faktorů mají svůj vliv pro pravděpodobnost, že neexistuje jeden zásadní, který by ovlivňoval člověka a veškeré jeho chování do takové míry, že ostatní by byly nevýznamné. Pro ilustraci diabetes je nemoc, u které se považuje dědičnost za významný faktor, který má vliv na rozvoj u jedinců se stejným genetickým vybavením. Na příklad při studiu jednovaječných dvojčat, pokud se diabetes rozvine u jednoho, u druhého je zhruba 50% šance, se také rozvine. Pokud by ale genetika měla mít zásadní vliv a být jediný prediktor, tak by se musel rozvinout ve 100% případů (ATKINSON, 2003).

Tato práce si neklade za cíl pokusit se vyřešit spor mezi environmentálním, nativistickým, případně instinktivním přístupem k vysvětlování vztahu duševních jevů k vnitřnímu a vnějšímu dění. Naopak se ve výzkumné části této práce se snažím jisté typy chování vysvětlit pouze dvěma prediktory, jedním z oblasti sociální psychologie, konformitou, a druhým z obecné psychologie, tendencí vyhledávat zážitky. Oba dva tyto prediktory jsou společně s potřebami dětí ve školním věku pospané v této kapitole. Kapitulu 3.1 jsem převzal z mé diplomové práce (JAROŠÍK, 2012).

3.1 Potřeby dětí ve školním věku

V této práci jsou zkoumanou množinou děti ve věku 14 - 16 let. Tento věk je pomezí mezi obdobím, které by podle vývojové psychologie dalo nazvat přípravou na dospívání, a obdobím pubescence, tedy první fáze dospívání (VÁGNEROVÁ, 2005). Mezi těmito obdobími není jasná, ohraničená čára, jde o vývojový proces, každý mladý člověk má své tempo v přechodu mezi nimi. Pevná čára je pouze umělý technický konstrukt, vytvoření kvůli hladší realizaci vzdělávání ve školách, je jím přechod ze základního stupně vzdělání na stupeň středoškolský. Obě období mají podobné potřeby, které je třeba sytit, ale jiné cíle, kterých dosáhnout a individuálně jiné prostředky, jak cílů dosáhnout.

Například Trapková a Chvála mluví o období do 12 let jako o období druhé třetiny ve zrání, přirovnávanému ke zrání plodu v biologické děloze v druhém trimestru. Dítěti se v tomto období zvětšuje sociální prostor tím, že samostatně dochází z domova do školy. Má již z předškolního věku osvojené základní sociální dovednosti a v nastávajícím období si je procvičuje, zpevňuje a jejich množství rozšiřuje ve školním prostředí a v prostředí mimoškolních aktivit. Stále je ale ještě chráněné před plnou zodpovědností. Díky dostatku sociální „výživy“ z okolí a nejen z rodiny začíná rozlišovat, cítit a ctít hranice. Období od 12 let autoři přirovnávají k poslednímu trimestru, směřujícímu k jedinému cíli – separaci. Dítě začíná mít spoustu zájmů mimo svou rodinu. V tomto období dochází ke konfliktu mezi reálnou volností dítěte a volností, kterou by chtělo. Rodiče se snaží mít nad svým dítětem stejnou kontrolu jako doposud a začnou být velmi citliví a podráždění k jakýmkoliv vnějším faktorům, které pronikají dovnitř rodiny. Celkově tedy dochází k častým střetům a konfliktům ohledně zájmů a přátel dítěte, které v adolescenci budou gradovat až k separaci. Nicméně v počátku tohoto období si dítě ještě stěží vůbec dovede představit život mimo svou rodinu, přesto je na něj již vyvíjen tlak z okolí, ze strany přátel směřující k nastartování separačních mechanismů (TRAPKOVÁ a CHVÁLA, 2009).

Následující odstavce čerpám ze zdroje Dunovský aj. (1999). Obecně by se potřeby dětí (všech lidí) ve školním věku daly rozdělit takto:

- Biologické
- Psychické
- Sociální
- Vývojové

Biologické potřeby jsou především uspokojování hygienických požadavků, odpovídající výživa, dostatek podnětů pro rozvoj nervové soustavy (tato potřeba je zároveň i částečně psychologickou) a pohybového ústrojí, preventivní péče pro dostatečnou obranyschopnost, například očkování.

Psychické potřeby jsou potřeba jistoty, vlastní identity, otevřené budoucnosti. Sociální potřeby jsou některými autory uváděny dohromady s výše uvedenými psychickými potřebami. Přidávají k nim ještě potřebu lásky a bezpečí, přijetí dítěte, identifikaci se s ním a rozvinutí všech jeho sil a schopností.

Podle Eriksona (2002) je období školního věku označováno za období psychosexuálního stádia latence, ve kterém dochází ke zklidnění infantilní sexuality a odkladem genitální zralosti. Základní psychosociální krize tohoto období je souboj mezi zručností a méněcenností. Výslednou ctností tohoto stádia je „schopnost,“ podle které je člověk vnímán a hodnocen. V tomto období, kdy se rozsah významných vztahů rozšiřuje na školu a sousedství, má dítě prostor k naučení a osvojení základních lidských schopností, aby u všeho, co v životě bude dělat, bylo srozumitelné a přijatelné. Období druhého stupně autor považuje za psychosexuální stádium puberty. Za rozsah významných vztahů jsou považovány skupiny vrstevníků, party a modely vůdcovství. Základní psychosociální krize tohoto období je souboj mezi identitou a zmatením identity. Základní vzorce identity vyplývají ze „*selektivního potvrzování a zavrhování individuálních a dětských identifikací, a ze způsobů, kterými sociální procesy té doby identifikují mladé jedince*“

(ERIKSON, 1999, s. 70). Zvláštní ctnost, která se objevuje v adolescenci, je „věrnost.“ Potřeba ochrany se v tomto období přenáší z rodičů na učitele a vůdce a „věrnost“ přijímá jejich ideologické zprostředkování. U mladých lidí tedy dochází k hledání své identity, nového pocitu kontinuity a neměnnosti, jelikož ty staré byly narušeny rychlým fyzickým růstem a důsledkem nového faktoru, pohlavní zralosti. Dochází k tvorbě nové identity pomocí vybojování nových bitev s jinými soupeři, většinou s těmi, kteří to s nimi myslí nejlépe (ERIKSON, 2002).

Dalším důležitým úkolem dětí a adolescentů je vytvoření a orientace ve svých hodnotách, uvědomění si, co je pro ně důležité, a na čem jim záleží. Hodnoty jsou zážitkové (prostřednictvím angažovanosti ve vztahu k někomu, něčemu hodnotnému, např. láska, přátelství), tvůrčí (konání něčeho hodnotného, např. práce) a postojové. Jejich zakotvení může být pyramidové (jen jedna hlavní a ostatní se od ní odvíjejí směrem dolů) a paralelní (více hlavních, stejně důležitých hodnot) (FRANKL, 1995).

Podle těchto teorií tedy zejména od dvanáctého roku života startuje u mladých lidí pozvolná separace od primární rodiny. Dochází k procesům identifikace s lidmi v okolí a akceptaci a odmítání sociálních rolí. Tyto aktivity pomáhají adolescentům uvědomovat si vlastní identitu s vlastním hodnotovým systémem. Prostředí, které formuje snahu a motivaci pro aktivitu se posouvá do školy, vrstevnických skupin, part. Mladí lidé potřebují pro zdravý vývoj vhodné vzory (vůdce). V dnešním světě se podoba lidí, uznávaných za vzory, proměnila a měří se spíše povrchními měřítky, jako jsou bohatství, úspěch, vzhled.

Při preventivních programech je tedy potřeba brát v úvahu všechny tyto faktory. Když víme, že kontaktem s ostatními se děti učí sociální dovednosti a vytváří si vlastní sebepojetí, logicky bychom se měli snažit podporovat takovéto situace. Zároveň je toto dalším důvodem, proč upustit od rigidních vzorců edukace ve všech případech a pozvolna dávat dětem možnost se vzdělávat i formou indukční, zadávat společné práce, pracovat na sociálních vazbách a edukaci najednou.

Role pedagogů je velmi důležitá. Jak jsem uvedl, v jisté fázi vývoje se stává právě pedagog (nemusí to být vždy třídní učitel) vzorem, s jehož názory a postoji se děti identifikují. Je to neodvratitelný fakt. Práce s pedagogy je tedy velmi, velmi důležitá, nicméně umožněná pouze podle jejich stupně motivace pro změnu a uznání, že i jiné způsoby mohou vést k dobrému cíli.

3.2 Konformita

Tato kapitola je věnovaná experimentům, které byly nejdůležitější pro vznik zájmu sociální psychologie o konformitu. Tyto experimenty mívají zpravidla podobné výstupy, někdy i průběh, přesto jsou mezi nimi rozdíly. Tyto klasické studie konformity dodnes slouží jako základ pro studie konformity a nové experimenty, jsou tedy jakýmsi jádrem, které je potřeba mít v povědomí při studiu vlivů sociálního okolí na jedince a jeho prožívání a zejména projevů jeho chování.

Jako základ pro studium konformity bychom bez obtíží mohli považovat dílo Le Bona. Popsal principy kolektivního chování a odhalil, že člověk, který je součástí davu, jedná jinak, než by jednal sám o sobě, na základě jiné morálky, proto je schopen téměř čehokoliv (LE BON, 1994). Prvotní pohled na dav a jednání v něm byl negativní, dále bylo kolektivní jednání rozpracovááno dalšími autory, původní Le Bonovo bylo kritizováno zejména pro neschopnost vysvětlit mnohé aspekty chování a protože staví lidský dav do podoby primitivní masy reagující impulzivně, bez rozmyslu.

Dalším z pojmů, které souvisí s konformitou je pojem „deindividuace“ Zimbarda. Přišel na fakt, že lidské jednání nejvíce ovlivňuje jeho sociální role (ZIMBARDO, 2005). Ačkoliv jeho experiment byl kritizovaný pro neetičnost, malý vzorek, tedy nemožnost zobecnění na populaci, přinesl zajímavé zjištění.

Jedním z prvních výzkumníků, kteří se zabývali oblastí konformity, byl M. Sherif. Jeho výzkum nebyl v pravém slova smyslu výzkumem konformity,

jak ji chápeme dnes. V dnešním pojetí je konformita spojovaná s tlakem, vnitřními konflikty, kdy se člověk podřídí ostatním, ačkoliv sám by se zachoval jinak.

Sherif vycházel z předpokladu, že usuzování, chování, ale i prožívání lidí je závislé na vztahových, kulturních, společenských rámcích, ve kterých žije. Tedy, že to, jak cítí, jak se chová, jakým způsobem přemýšlí, je kromě jiných faktorů také ovlivněno prostředím, ve kterém se nachází.

Jeho experiment uvedl probandy v situaci, kdy nebyla zřejmá správná odpověď. Sledovali světelný bod v tmavé místnosti. Protože ovšem při sledování světelného bodu neměli probandi možnost sledovat žádný jiný, zachytný, bod, tak se jim vlivem autokinetického efektu zdálo, že se bod pohybuje ze strany na stranu. Účastníci byli vystavováni opakovanému sledování světelného bodu. To u nich vyvolávalo pocity nejistoty a nebyli schopni rozlišit, jestli se opravdu hýbe nebo ne. V tu chvíli se projevovaly sklony upravovat svůj názor na základě názoru ostatních, nebyl zde tedy přítomný tlak, ani přesvědčování, ale projevila se snaha vytvořit společný úsudek, tak, aby se účastníci zbavili své vlastní nejistoty (SHERIF, 1936).

Tento experiment ukázal na lidskou vlastnost, že v momentech nejistoty a potřeby rozhodnout se v situacích, kdy není jasné, co by měl člověk udělat, tak se rád přikloní na stranu většiny. Následné experimenty prokazují, že má sklony se přiklonit na stranu většiny, i pokud je situace úplně jasná.

Tyto experimenty jsou pro výzkumy konformity nejznámější. Jejich autorem je S. Asch, který také využíval percepčních úloh. Rozdíl byl ve složitosti. V experimentech Asche totiž správná odpověď byla jasná. Úloha spočívala v tom, že probandi měli vybrat jednu ze tří rozdílných přímek tu, která se svou délkou shodovala s délkou jedné vzorové přímky jako předlohy. Situaci jim komplikoval fakt, že byli součástí skupiny deseti lidí, kdy devět z nich byli členové týmu pro experiment a pouze jeden proband. Při uvádění odpovědí, které byly samozřejmě mylné, ačkoliv správná byla jasná na první pohled, zažívali probandi značnou nejistotu, vnitřní napětí a

nepříjemný intrapsychický konflikt. Asch si původně myslel, že probandy chybné odpovědi neovlivní, když je správná varianta tak zřejmá. Výsledek byl, že se celkem vysoké procento probandů nakonec nechalo ovlivnit ve své odpovědi ostatními, ačkoliv jim to bylo nepříjemné. Zajímavé bylo, že mezi ovlivněnými byli nejen probandi s velkým sklonem ke konformnímu jednání, ale i osoby, které jsou jinak nezávislé na názorech ostatních (ASCH, 1955).

V dalším experimentu rozdělil R. Crutchfield účastníky do pětičlenných skupinek. Každý účastník pak seděl v odděleném boxu. V rámci své pětičlenné skupiny byli informováni, že jsou s ostatními propojeni skrze panel s tlačítky a světly, které v něm byly umístěny. Principem bylo, že dostávali otázky z různých oblastí. Různá také byla obtížnost. Před odpovědí na otázku viděli pomocí světla odpověď svých kolegů ze skupiny. Tak zněla instrukce. Odpověď ale nebyla od členů svých skupin, ale od samotného experimentátora a měla za úkol je mást chybnými odpověďmi. Tím byl na účastníky vyvíjen tlak, který v nich, obdobně jako u Aschových experimentů, vzbuzoval nepříjemný pocit a vnitřní konflikt. Obdobně jako v předchozích experimentech, ač se jednalo o inteligentní lidi vyššího vzdělání, účastníci podlehli sociálnímu tlaku. Byly naměřeny a zjištěny rozdíly v míře podléhání sociálnímu tlaku v závislosti na obtížnosti úloh (CRUTCHFIELD, 1955).

Experimenty zkoumající konformitu se v různých variacích opakovaly a vyvíjely, až do podoby, kdy se konformita zkoumá jako faktor podílející se na ovlivňování specifických aspektů života. Dnes se velmi často hovoří o konformitě ve spojitosti s příslušností ke skupině, což je rozdíl oproti prvotním výzkumům konformity. Přesto principy zůstávají stejné, ať jde o typ konformity vyhovění, akceptace, identifikace, které člověk zaujímá v závislosti na velikosti a složení skupiny, kohezi, formálnosti a jiných faktorech (NOVOTNÁ, 2010). Dle mého názoru míra vnitřního konfliktu, nepohody v rozhodování a situační faktor a koheze skupiny ovlivní míru vyhovění.

3.2.1 Projekt SAHA

Další výzkum se zabývá konformitou adolescentů ve vztahu k jejich rodinnému prostředí a rizikovému chování. Probíhal v rámci mezinárodního projektu SAHA na území České republiky, jako i mnoha jiných států. Výzkumný vzorek tvořilo zhruba 1600 respondentů pro každou věkovou kohortu žáků ve věku 12, 14, 16 let, celkově 4985 žáků. Je součástí širšího programu univerzity Yale, Centra pro dětská studia. Zabýval se, mimo jinými, aspekty duševního zdraví a vývoje psychopatologie u mladistvých. Výsledky poskytly zajímavé informace o vztahu konformity adolescentů k jejich rodinnému prostředí a rizikovému chování. Konformita jako nezávislá proměnná zkoumala dva faktory, a to zneužívání návykových látek a sexuální chování. Po sebrání dat byla provedena faktorová analýza a na jejím základě rozdělili žáky, do tří skupin (JELÍNEK aj., 2006).

První skupina žáků vykazovala vyšší míru konformity ve vztahu k oběma faktorům, tedy ke zneužívání návykových látek a sexuálnímu chování. Druhá skupina vykazovala vyšší míru vztahu mezi konformitou a sexuálním chováním a třetí skupina vykazovala nižší míru vztahu mezi konformitou a oběma zkoumanými závisle proměnnými (JELÍNEK aj., 2006).

Všechny skupiny také poukázaly na signifikantní rozdíly v rodičovských stylech. První skupina mladých lidí více zneužívala návykové látky obecně, tedy alkohol, tabákové výrobky i jiné nelegální látky. V této skupině byla zjištěna nižší míra emocionality, vřelosti směrem od rodičů k respondentům (JELÍNEK aj., 2006). Toto zjištění víceméně potvrzuje předešlá tvrzení, která vyzdvihují rodičovskou lásku jako protektivní faktor pro vznik závislostí (NEŠPOR, 1999).

Jiný výzkum, tentokrát z Velké Británie, zkoumal vztahy mezi vlivem sociálního okolí, rodičů, snahou kouřit a kuřáctvím jako takovým. Zúčastnění respondenti byli ve věku 13 let. Výsledky potvrdily vliv rodičů i vrstevníků. Jako silnější se ukázal vliv vrstevníků (VITÓRIA, et al., 2011).

3.3 Vyhledávání zážitků

V průběhu 30. let se psychologové začali zabývat optimální úrovní stimulace na základě vlivu nových poznatků z bioelektrické aktivity mozku, zjišťované pomocí EEG. Veliký význam byl tedy přiřazen biologickým procesům v těle, zejména v oblasti retikulární formace mozkového kmene. To vedlo ke vzniku pojmu „arousal“, jako obecnému aktivačnímu procesu (LINDSLAY, 1960). Dospěli k závěrům, že se u lidí individuálně liší, a tedy vykazují odlišné chování, které bylo nazváno „sensation seeking (vyhledávání zážitků)“.

Tímto pojmem se zabýval Marvin Zuckerman. Vycházel z předpokladu, že aby dosáhli optimální úrovně nabuzení, tak někteří lidé potřebují více, někteří méně vzruchů, podnětů. Vyhledávání zážitků definoval jako biosociální lidský rys, který je charakteristický tím, že člověk potřebuje různé, stále nové, komplexní zážitky a zkušenosti a je ochotný pro tyto prožitky riskovat své zdraví i své vztahy s okolím, které mohou být poznamenány. Jde o konstrukt, který je ovlivňován více faktory. Jeho individuální podobu u každého člověka ovlivňuje jeho genetická výbava, biologický a psychologický základ člověka a jeho sociální okolí. Všechny tyto faktory se podílejí na konkrétní podobě chování (ZUCKERMAN, 1979).

Vyhledávání zážitků je spojováno s riskováním. Lidé, kteří mají vysokou potřebu vyhledávat zážitky, mají větší šanci, že přijdou do styku s alkoholem i jinými návykovými látkami a rizikovým sexuálním chováním. Zuckerman se ve stejném díle zmiňuje o vlivu věku člověka na proměnu a vývoj tendence vyhledávat zážitky v průběhu času. V mládí postupně roste, až do nejvyššího bodu, který je někdy v období adolescence, po které opět tato potřeba klesá. Tato skutečnost je celkem pochopitelně spojená se změnami v předpubertálním a pubertálním zrání (ZUCKERMAN, 1979).

Tuto biologickou, případně neurobiologickou tezi dále rozvinul Steinberg (2008), který přinesl důkazy, že existují dva odlišné systémy kontroly:

- Socioemoční systém kontroly
- Kognitivní systém kontroly

Podle jeho modelu, je vyšší míra tendence vyhledávání zážitků v období puberty a adolescence spojena s rychlým zvýšením dopaminové aktivity uvnitř socioemočního systému, který potom ovlivňuje strukturální změnu, zrání, kognitivního systému kontroly (STEINBERG, et al., 2008).

Jde tedy o psychologický konstrukt, který tvrdí, že každý člověk má jinou optimální úroveň aktivace organismu, která mu je příjemná a které chce dosáhnout. Jde tedy o přirozený mechanismus všem lidem v jiné míře vlastní. Pro dosažení uspokojení je člověk ochoten riskovat. Přirozeně nejvyšší je tato potřeba v období adolescence vlivem biologických procesů v těle. Na základě těchto procesů, které „pobízí“ k aktivitě, získá potom člověk zkušenosti, které ovlivní jeho znalosti a schopnosti na úrovni rozumové. Jde tedy jinými slovy o přirozený induktivní vzdělávací proces, obdobný principům zážitkové pedagogiky v oblasti učení se.

4 Metodologie výzkumu

Jak jsem uvedl v úvodu, v mých předchozích pracích se mi nepodařilo potvrdit ani vyvrátit smysluplnost preventivních programů na základních školách. Pro kvantitativní srovnávací studii chyběla kontrolní skupina, takže ačkoliv jsme měli přes 1500 respondentů, nemohli jsme určit význam preventivních programů v čase. Hlavním motivem této práce je zpracovat výrok z úvodních školení preventistů, že nemá smysl pracovat s přirozenými experimentátory, protože ti, ať se budeme snažit, jak se budeme snažit, stejně s návykovými látkami experimentovat budou. Smysl má pracovat s mlčící většinou, která není rozhodnutá ani experimentovat, ani neexperimentovat. Tato většina je prý snadno ovlivnitelná a nejvíce ohrožená užíváním návykových látek. Z tohoto výroku vyplývá, že zásadním faktorem pro vznik experimentování s návykovými látkami je sociální konformita.

Zásadní nedostatek v logice takového tvrzení je fakt, že jedinec, který je ovlivnitelnější, než jiní, nemusí být ohrožen. Mnohdy dochází k ovlivňování k aktivitám zdravým a žádoucím, prospěšným pro jedince i jeho okolí.

Rozhodl jsem se tedy vytvořit korelační výzkumnou studii, která by měla zkoumat vztah mezi sociální konformitou, tendencí vyhledávat zážitky a zkušenostmi s alkoholem, cigaretami, jinými návykovými látkami a pravidelným (alespoň jednou měsíčně) opilstvím.

Pro výběr vzorku jsem použil metodu nepravděpodobnostního výběru, konkrétně příležitostný (namátkový) výběr. Rozhodl jsem se své hypotézy testovat u dětí na základních školách. Pro lepší zobecnitelnost výsledků jsou žáci devátých tříd základních škol ideální skupinou. Oproti středoškolákům, které bych musel vybírat kvótně, zahrnují studenti devátých tříd všechny znaky normálního rozložení v populaci. Pro vyšší míru zobecnitelnosti jsem provedl dotazníkové šetření i na víceletém gymnáziu, aby byli zastoupeni i studenti, kteří se do deváté třídy na základní škole nedostali.

4.1 Stanovení hypotéz

Rád bych otestoval výrok uvedený v úvodu této kapitoly. Proto jsem se rozhodnul testovat faktor tendence vyhledávání zážitků – přirozené experimentátorství a srovnat jeho význam na užívání návykových látek se sociální konformitou. Který z těchto dvou faktorů se silněji projeví v korelačním vztahu s pravidelným pitím alkoholu a kouřením cigaret. Vztahy mezi těmito faktory budu zkoumat Pearsonovým korelačním koeficientem r , regresní analýzou a analýzou rozptylu.

Pití alkoholu je v naší kultuře silně tolerováno a člověk přijde do kontaktu s alkoholem na každém rohu. Bylo by velmi naivní si myslet, že se dá nějak výchovně ovlivnit přístup mladých lidí, pubescentů a adolescentů ke zkoušení a experimentům s něčím novým jinak, než jim jít vlastním příkladem. Proto první dvě hypotézy ověřují očekávání, že míra sociální konformity a míra vyhledávání zážitků jsou prediktorem pro výskyt prvního kontaktu s alkoholem spíše nevýznamným.

Hypotéza 1: Míra sociální konformity nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s alkoholem.

Hypotéza 2: Míra tendence vyhledávat zážitky nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s alkoholem.

Kouření cigaret je jiný fenomén. Nejde o tak kulturně rozšířený jev jako pití alkoholu. Pití alkoholu, ač je legislativně povoleno až od 18 let, je u dětí ze strany dospělých mnohem více tolerované, než kouření cigaret.

Dříve, když ještě nenabyla platnosti „antitabáková“ iniciativa ze strany vlády (momentálně se připravuje celý „antitabákový“ zákon) bylo kouření mezi žáky, respektive ve školní populaci, výraznějším jevem než pití alkoholu. To, že někdo kouří, symbolizuje dospělost a mužnost. Heller (1996) konstatuje, že existuje spojení mezi kouřením a prospěchem. Čím je

prospěch horší, tím častěji žák kouří. Typickým silným kuřákem je tedy chlapec deváté třídy základní školy, který má podprůměrný prospěch. Už v osmé třídě u chlapců, kteří mají špatný prospěch, lze najít návykové kouření (HELLER a PECINOVSKÁ, 1996). I v našem minulém výzkumu se ale ukázalo, že tato tvrzení se již nezakládají na pravdě (JAROŠÍK, 2012). Děti jsou stále stejné, ale změnil se postoj společnosti a politický vliv a dopad změn na mládež byl mnohem silnější, než všechna léta, kdy se na mládež snažili působit pouze preventisté.

Když bychom vycházeli z předpokladu, že kouření cigaret je výrazem dospělosti, která je navíc pro děti ve věku 15 let často přitažlivá, dalo by se předpokládat, že okolí dětí na ně vyvíjí tlak, ať si s nimi zapálí cigaretu, pokud chtějí být jako oni, tedy dospělí, dá se očekávat, že mezi věkem vykouření první cigarety a mírou sociální konformity budeme schopni najít signifikantní vztah a naopak mezi věkem vykouření první cigarety a tendencí vyhledávat zážitky vztah signifikantní nebude.

Hypotéza 3: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s cigaretou.

Hypotéza 4: Míra tendence vyhledávat zážitky nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s cigaretou.

První kontakt sám o sobě ještě nemusí být nijak ohrožující. V průzkumech se často ukazuje u většiny dětí celoživotní prevalence, nicméně užívání pravidelné není tak vysoké.

Výše uvedené hypotézy se snaží testovat první kontakt s alkoholem a cigaretami. Následující hypotézy se budou celkem logicky snažit testovat časté užívání těchto látek (alespoň jeden typ alkoholu, alespoň jednou týdně a kouření cigaret alespoň jednou týdně) a jejich vztah k sociální konformitě a tendenci vyhledávání nových zážitků.

Hypotéza 5: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro četost užívání alkoholu.

Hypotéza 6: Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro četost užívání alkoholu.

Hypotéza 7: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro četost kouření.

Hypotéza 8: Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro četost kouření.

Opilství je považováno za jev, na jehož vzniku se podílí více faktorů (NEŠPOR, 1999; KALINA, 2001). Oproti experimentování nebo příležitostného užívání jde o jev, který více ohrožuje jedince, který se opíjí i okolí, se kterým je ve styku. Zisky z něj jsou draze vykoupeny ztrátami. Z přednášek pana docenta Skály víme, že život opilce není snadný, ani zábavný. Podle průzkumů je u 26% dospělých mužů a 8% žen přítomen vysoce rizikový vzorec častého užívání alkoholu ve větší míře (KUBIČKA aj., 2003). Podle Nešpora (2000) je v ČR zhruba 300.000 lidí závislých na alkoholu. Podle všech autorů, kteří se alkoholu věnují, hrají jistou roli pro vznik alkoholismu geny, prostředí, rodina, škola, okolí, výchova atd. Občas se pouze liší v poměru těchto faktorů. V dospělosti a v dětství je vysoká pravděpodobnost, že opíjení se plní jinou roli v životě člověka. V tomto případě se dá očekávat, že častá konzumace alkoholu a cigaret je spíše společenská událost.

Hypotéza 9: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro míru opilství.

Hypotéza 10: Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro míru opilství.

4.2 Operacionalizace proměnných

Pro testování hypotéz bylo potřeba operacionalizovat proměnné pro jejich měření.

- **První kontakt s alkoholem.**
 - Na tuto otázku byla v dotazníku sestrojena položka číslo 80: „V kolika letech jste poprvé ochutnal(a) alkoholický nápoj.“ Na tuto otázku respondenti odpovídali v celých číslech odpovídajících jejich věku.
- **První kontakt s cigaretou.**
 - Pro tuto otázku byla v dotazníku sestrojena položka číslo 78: „V kolika letech jste vykouřil(a) první cigaretu?“ Na tuto otázku respondenti opět odpovídali v celých číslech, odpovídajících jejich věku.
- **Častost užívání alkoholu.**
 - Jak často respondenti konzumují určité typy alkoholických nápojů, zjišťovaly otázky 85 (pivo – beer), 86 (víno – wine), 87 (tvrdý alkohol – spirits), 88 (koktejly s alkoholem – alc. mixed_drinks), ve kterých na škále 1 – 5 odpovídali respondenti na otázku: „Vyzkoušel jsi někdy některou z následujících látek?“
 - Pro vytvoření jedné proměnné – **míra_alkoholu** – byly spojeny výše uvedený typy alkoholu z otázek 85 – 88. Tato proměnná měří celkovou častost užívání alkoholu. Jednotlivé složky spolu korelují velmi silně, jak je zachyceno v tabulce číslo 1. Reliabilita této proměnné je zachycena v tabulce číslo 2.

Tabulka 1 - častost užívání alkoholu, korelace jednotlivých prvků

	mira_alkoholu	Beer	Wine	Spirits	Alc.mixed_drinks
mira_alkoholu	1	,783**	,665**	,830**	,744**
Beer	,783**	1	,426**	,494**	,407**
Wine	,665**	,426**	1	,402**	,270**
Spirits	,830**	,494**	,402**	1	,581**
Alc.mixed_drinks	,744**	,407**	,270**	,581**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 2 - častost užívání alkoholu, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,753	4

- **Častost kouření.**

- Jak často respondenti kouří cigarety a marihuanu zjišťovaly otázky 84 (cigarety – cigarettes) a 89 marihuana a hašiš – marijuana and hashish), kde respondenti odpovídali na škále 1 – 5 na otázku: „Vyzkoušel jsi někdy některou z následujících látek?“
- Závisle proměnná – míra_kouření – vznikla spojením otázek 84 a 89, které společně velmi silně korelují, viz tabulka číslo 3 a spolehlivost měření škály - míra_kouření – je vyjádřena v tabulce číslo 4.

Tabulka 3 - častost kouření, korelace jednotlivých prvků

	mira_koureni	Cigaretes	Marijuana
mira_koureni	1	,945**	,906**
Cigaretes	,945**	1	,717**
Marijuana	,906**	,717**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 4 - častost kouření, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,819	2

- Opilství.
 - Vzhledem k věku respondentů a jejich odhadovaným zkušenostem s pitím alkoholu a zároveň zvažování rizikového pití alkoholu jsem se pro měření míry opilství rozhodnul zařadit otázku číslo 82: „Opijete se alespoň jednou za měsíc?“ Na tuto otázku odpovídali respondenti zaškrtnutím jedné možnosti z výběru ANO/NE.

4.3 Výzkumný nástroj

Pro výzkum jsem se rozhodnul vybrat dotazník pro zjišťování konstruktu vyhledávání zážitků, vytvořený Marvinem Zuckermanem – Sensation Seeking Scale, form V, kterému se věnuje kapitola 5.4. Dále jsem se rozhodnul použít dotazník zaměřený přímo na motivy vedoucí jedince k aktu pití alkoholu Drinking Motives Questionnaire – Revised, kterému se

věnuji v kapitole 5.5. Pro zjištění sociální konformity jsem použil dotazník nestandardizovaný, kterému se věnuji v kapitole 5.6. Pro vyloučení respondentů, u kterých je vysoká pravděpodobnost, že své dopovědi zkreslují, důvod je irelevantní, jsem použil Lži-škálu z dotazníku Eyesencka EPI. Tomu se věnuji v kapitole 5.7.

Na závěr jsem sestrojil několik otázek mapujících zkušenosti respondentů s alkoholickými nápoji, tabákovými výrobky a drogami.

Programy, ve kterých jsem zpracovával skóry a prováděl výpočty, jsou SPSS verze 20 a Microsoft Office – Excel. Podoba dotazníku a záznamového archu jsou předmětem přílohy číslo 1 a přílohy číslo 2. U všech testových metod budu uvádět korelace položek s hlavním faktorem a základní statistické údaje pouze pro faktor. Korelace mezi položkami a základní statistické údaje pro položky jsem vložil do příloh 3 – 20.

4.4 Sensation Seeking Scale - V

Původně byla pro zkoumání konstruktů hledání zážitků (Sensation Seeking Scale, dále pouze SSS) vyvinuta Zuckermanem a spol. forma dotazníku, který zjišťoval jeden obecný faktor. Následná faktorová analýza poukázala na fakt, že hledání zážitků je vícedimenzionální záležitost. Zuckerman a Link identifikovali čtyři faktory pro muže (hledání napínavých, společenských, vizuálních a asociálních zážitků) a pouze první dva z těchto faktorů pro ženy. První forma dotazníku bohužel nevystihovala tyto faktory úplně přesně. Zuckerman tedy vyvinul novou formu dotazníku, který obsahoval 113 položek pro zjištění faktorové struktury. Nová zjištění identifikovala čtyři faktory pro novou formu dotazníku, vyhledávání napětí a dobrodružství, vyhledávání zkušeností, disinhibice a vnímavost nudy. Poslední verze dotazníku SSS-V (Sensation Seeking Scale Form V) vznikla administrováním dotazníku se 72 položkami velkému množství Britů a Američanů. Výsledná data byla analyzována rotací faktorů zvláště pro muže

a ženy. Aby se dosáhlo rovnoměrné distribuci položek a zredukovala délka testu, byla vyvinuta škála se 40 položkami. Do této škály byly zahrnuty faktory se zatížením minimálně 0,30 (MANNA, et al., 2013).

Pro zjišťování tendence vyhledávání zážitků jsem použil pátou formu dotazníku SSS-V, která byla vyvinuta pro měření individuálních rozdílů stimulačních a vzrušivých potřeb u lidí. Tento inventář obsahuje 40 dichotomických položek, kdy respondent musí vždy vybrat jednu z možností – A nebo B. Inventář obsahuje čtyři sub-škály. Každá sub-škála je měřena deseti položkami (ZUCKERMAN, 2007).

- **Vyhledávání napětí a dobrodružství - TAS** (Thrill and Adventure Seeking). Tato oblast vyjadřuje touhu zabývat se fyzicky náročnými činnostmi, které vyžadují určité úsilí. Jde tedy o fyzické aktivity, které jsou pro člověka ohrožující a je třeba je konfrontovat vlastní silou. Jde o aktivity jako je potápění, skok z můstku, jízda na vodním skútru.
- **Vyhledávání zkušeností – ES** (Experience Seeking). Tato oblast poukazuje na potřebu jedince, zažívat nové osobní, vnitřní, smyslové zážitky skrze mysl a smysly, cestování a nekonformní styl života. Patří sem například ještě hudba, umění, drogy.
- **Disinhibice – DIS** (Disinhibition). Jde o oblast respektování právních a morálních norem. Odkazuje na vyhledávání zážitků skrze společenské aktivity, jako jsou večírky, společenské pití alkoholu a střídání sexuálních partnerů.
- **Vnímavost nudy – BS** (Boredom Susceptibility). Měří a reprezentuje netoleranci k čemukoliv, co je rutinní nebo předvídatelné. Obsahuje také nepokojnost, když jsou v životě člověka věci neměnné a stálé.

Rozdělení položek dle škál:

TAS - 3, 11, 16, 17, 20, 21, 23, 28, 38, 40

ES - 4, 6, 9, 10, 14, 18, 19, 22, 26, 37

DIS - 1, 12, 13, 25, 29, 30, 32, 33, 35, 36

BS - 2, 5, 7, 8, 15, 24, 27, 31, 34, 39

4.4.1 Reliabilita a výsledky SSS-V

Abych neopakoval názvy škál, budu používat pouze zkratky z kapitoly 5.4. Souhrnné spolehlivosti měření budou uvedeny v závěru této podkapitoly.

Vyhledávání napětí a dobrodružství - TAS

Spolehlivost, se kterou měří škála vyhledávání napětí a dobrodružství, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,721$. Viz tabulka číslo 5.

Tabulka 5 - TAS, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,721	10

Korelace jednotlivých položek jsou pro zajímavost v tabulce číslo 6 a základní statistické hodnoty pro škálu TAS jsou v tabulce číslo 7. Čím vyšší hodnota je u škály TAS naměřena, tím více člověk vyhledává adrenalinové, rizikové či riskantní sporty, události, aktivity.

Tabulka 6 - TAS, korelace položek

	TAS	TAS1	TAS2	TAS3	TAS4	TAS5	TAS6	TAS7	TAS8	TAS9	TAS10
TAS	1	,558**	,515**	,494**	,586**	,357**	,539**	,610**	,643**	,477**	,570**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 7 - TAS, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
TAS	,00	10,00	5,7273	2,59174

Vyhledávání zkušeností – ES

Spolehlivost, se kterou měří škála vyhledávání zkušeností, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,747$ Viz tabulka číslo 8.

Tabulka 8 - ES, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,747	10

Korelace jednotlivých položek jsou pro zajímavost v tabulce číslo 9 a základní statistické hodnoty pro škálu ES jsou v tabulce číslo 10. Vyšší skóre znamená, vyšší potřebu zažívat zkušenosti skrze smysly a opojení skrze omamné látky.

Tabulka 9 - ES, korelace položek

	ES	ES1	ES2	ES3	ES4	ES5	ES6	ES7	ES8	ES9	ES10
ES	1	,334**	,579**	,497**	,717**	,636**	,731**	,655**	,624**	,492**	,225**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 10 - ES, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ES	1,00	10,00	4,8838	2,67943

Disinhibice – DIS

Spolehlivost, se kterou měří škála disinhibici, je podle Cronbachovy α = 0,792. Viz tabulka číslo 11.

Tabulka 11 - DIS, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,792	10

Korelace jednotlivých položek jsou pro zajímavost v tabulce číslo 12 a základní statistické hodnoty pro škálu TAS jsou v tabulce číslo 13. Čím vyšší skóre je u škály DIS naměřen, tím méně člověk respektuje morální a etická pravidla, chová se méně nezodpovědně ve společenských situacích.

Tabulka 12 - DIS, korelace položek

	DIS	DIS1	DIS2	DIS3	DIS4	DIS5	DIS6	DIS7	DIS8	DIS9	DIS10
DIS	1	,638**	,574**	,721**	,546**	,586**	,742**	,662**	,580**	,457**	,389**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 13 - DIS, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
DIS	,00	9,00	4,5909	2,87636

Vnímavost nudy – BS

Spolehlivost, se kterou měří škála vnímavost nudy, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,780$. Viz tabulka číslo 14.

Tabulka 14 - BS, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,780	10

Korelace jednotlivých položek jsou pro zajímavost v tabulce číslo 15 a základní statistické hodnoty pro škálu BS jsou v tabulce číslo 16. Čím vyšší skóre je u BS naměřen, tím hůře člověk snáší předvídatelné a opakující se události v životě.

Tabulka 15 - BS, korelace položek

	BS	BS1	BS2	BS3	BS4	BS5	BS6	BS7	BS8	BS9	BS10
BS	1	,362**	,450**	,575**	,545**	,637**	,697**	,730**	,782**	,441**	,523**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 16 - BS, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
BS	,00	9,00	3,5455	2,62465

4.3.2 Shrnutí výsledků SSS-V

Shrneme-li spolehlivost měření jednotlivých škál, zjistíme, že jde o nástroj poměrně spolehlivý pro účely diplomové práce. Přehledně jsou výsledky zobrazeny v tabulce 17.

Tabulka 17 - Přehled Cronbachovy alfa SSS-V

Škála	Cronbach's Alpha
TAS	,780
ES	,747
DIS	,792
BS	,780

Pro shrnutí se dá říci, že zážitky skupina našich respondentů, vyhledává nejčastěji (nejvíce) z důvodu preference napětí a dobrodružství a nejméně, protože jsou znuzení stereotypním světem kolem nich.

Tabulka 18 - SSS-V, popisná statistika, přehled škál

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
TAS	,00	10,00	5,7273	2,59174
ES	1,00	10,00	4,8838	2,67943
DIS	,00	9,00	4,5909	2,87636
BS	,00	9,00	3,5455	2,62465

4.5 Drinking Motives Questionnaire – Revised

Ke zjištění motivace konzumace alkoholu (Drinking Motives Questionnaire – Revised = DMQ-R) byl použit dotazník pro adolescenty (COOPER, et al., 1995). Pro adolescenty byl vytvořen, dnes je však jedním z velmi rozšířených dotazníků i pro dospělou populaci. Celkem má 20 položek (v mém dotazníku jde o položky 49 – 68). Originálně jde o 20 výroků, jejichž pravdivost mají respondenti ohodnotit na škále 1 – 6, jak vystihují jejich chování a prožívání. Pro účely své diplomové práce jsem nechal stejné znění výroků, ale upravil možnosti hodnocení respondentů pouze na výběr z možností ANO/NE.

DMQ-R rozlišuje mezi čtyřmi motivy, které souvisí s konzumací alkoholu. Momentálně se pracuje na jeho rozšíření o více motivů, nicméně se zatím nepodařilo další motivy úspěšně standardizovat, respektive mezi sebou rozlišit (deprese, úzkost). Stávající motivy, které DMQ-R rozlišuje jsou motivy:

- **Společenské (Social – SOC)**
 - Tato škála reflektuje společenské motivy pro pití alkoholu. Poukazuje na sklon pít alkohol při

společenských událostech, jako jsou večírky, společenská setkávání.

- **Copingové (Coping – COP)**

- Položky této škály měří sklon k pití alkoholu jako prostředku, který pomáhá vyrovnat se s tíživými, stresujícími, životními událostmi.

- **Povznesení (Enhancement – ENH)**

- Položky škály ENH reflektují motivy povznesení nálady pro pití alkoholu. Jde o pití alkoholu jako prostředku, jak se dostat do stavu změněného stavu mysli, tedy kvůli příjemným účinkům alkoholu na prožívání.

- **Konformity (Conformity – CON)**

- Tato škála odráží motivy vedoucí k vyhovění okolí a zařazení se do sociálního prostředí skrze nátlak a naléhání okolí, ačkoliv by jedinec sám o sobě alkohol nepil.

Rozdělení položek dle škál:

SOC: 51, 53, 59, 62, 64

COP: 49, 52, 54, 63, 65

ENH: 55, 57, 58, 61, 66

CON: 50, 56, 60, 67, 68

4.5.1 Reliabilita a výsledky DMQ-R

Abych neopakoval názvy škál, budu používat pouze zkratky z kapitoly 5.5. Souhrnné spolehlivosti měření budou uvedeny v závěru této podkapitoly.

Společenské motivy (Social – SOC)

Spolehlivost, se kterou měří škála společenské motivy, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,737$. Viz tabulka číslo 19.

Tabulka 19 - SOC, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,737	5

Korelace jednotlivých položek je pro zajímavost v tabulce číslo 20 a základní statistické hodnoty pro škálu SOC jsou v tabulce číslo 21. Čím vyšší skóre je u SOC naměřeno, tím vyšší je šance, že bude člověk pít alkohol v rámci společenských událostí, protože sám věří a myslí si, že alkohol k takovým událostem patří.

Tabulka 20 - SOC, korelace položek

	SOC	SOC1	SOC2	SOC3	SOC4	SOC5
SOC	1	,711**	,677**	,736**	,811**	,534**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 21 - SOC, popisná statistika

Descriptive Statistics				
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
SOC	,00	5,00	2,8788	1,66951

Copingové motivy (Coping – COP)

Spolehlivost, se kterou měří škála copingové motivy, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,733$. Viz tabulka číslo 22.

Tabulka 22 - COP, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,733	5

Korelace jednotlivých položek je pro zajímavost v tabulce číslo 23 a základní statistické hodnoty pro škálu COP jsou v tabulce číslo 24. Čím vyšší skóre je u COP naměřeno, tím vyšší je šance, že bude člověk pít alkohol, pokud se dostane do nepříznivých životních situací nebo pod tlak, protože očekává od alkoholu, že mu pomůže cítit se lépe a překonat nepříznivou situaci. Jde o strategie zvládání stresu.

Tabulka 23 - COP, korelace položek

	COP	COP1	COP2	COP3	COP4	COP5
COP	1	,748**	,649**	,590**	,691**	,800**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 24 - COP, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
COP	,00	5,00	2,0505	1,70918

Motivy povznesení (Enhancement – ENH)

Spolehlivost, se kterou měří škála motivy pro povznesení se, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,796$. Viz tabulka číslo 25.

Tabulka 25 - ENH, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,796	5

Korelace jednotlivých položek je pro zajímavost v tabulce číslo 26 a základní statistické hodnoty pro škálu ENH jsou v tabulce číslo 27. Čím vyšší skór je u ENH naměřen, tím vyšší je šance, že bude člověk pít alkohol, protože se chce dostat „nálady“, protože má rád pití alkoholu pro účinky alkoholu a baví ho pití jako takové nezávisle na okolnostech nebo podnětech zvenčí.

Tabulka 26 - ENH, korelace položek

	ENH	ENH1	ENH2	ENH3	ENH4	ENH5
ENH	1	,824**	,787**	,582**	,760**	,753**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 27 - ENH, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ENH	,00	5,00	1,8081	1,76932

Motivy konformity (Conformity – CON)

Spolehlivost, se kterou měří škála motivy pro vyhovění tlaku okolí, je podle Cronbachovy $\alpha = 0,752$. Viz tabulka číslo 28.

Tabulka 28 - CON, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,752	5

Korelace jednotlivých položek je pro zajímavost v tabulce číslo 29 a základní statistické hodnoty pro škálu CON jsou v tabulce číslo 30. Čím vyšší skóre je u CON naměřen, tím vyšší je šance, že bude člověk pít alkohol, pokud na něj jeho okolí nebo situace ve které je, bude vyvíjet tlak, aby se napil, nezávisle na jeho vlastním přání či mínění o vhodnosti.

Tabulka 29 - CON, reliabilita

	CON	CON1	CON2	CON3	CON4	CON5
CON	1	,530**	,726**	,801**	,717**	,804**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabulka 30 - CON, popisná statistika

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
CON	198	,00	5,00	1,5758	1,58092

4.5.2 Shrnutí výsledků DMQ-R

Shrneme-li spolehlivost měření jednotlivých škál, zjistíme, že jde o nástroj velmi reliabilní pro účely diplomové práce. Přehledně jsou výsledky zobrazeny v tabulce 31.

Tabulka 31 – DMQ-R, Přehled Cronbachovy alfa u škál

Škála	Cronbach's Alpha
SOC	,737
COP	,733
ENH	,796
CON	,752

Nejčastěji zastoupenými motivy pro konzumaci alkoholu jsou dle výpovědí respondentů motivy sociální. Tedy největší vliv, na to, jestli se napijí, mají společenské události. Nejslabším motivem je dle respondentů naopak zapadnout mezi vrstevníky a vyhovět tlaku okolí, tedy motiv konformity.

Tabulka 32 - DMQ-R, popisná statistika, přehled škál

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
SOC	,00	5,00	2,8788	1,66951
COP	,00	5,00	2,0505	1,70918
ENH	,00	5,00	1,8081	1,76932
CON	,00	5,00	1,5758	1,58092

4.6 Dotazník sociální konformity Soc. Conf

Pro účely diplomové práce jsem stáhnul a přeložil šest položek z dotazníku, zjišťujícím míru sociální konformity (PHILLIP, et al., 2011). Šlo o

dotazník nestandardizovaný, který zjišťuje, jak se člověk zachová v životních situacích, kdy se dostane pod tlak vnějších okolností a lidí z okolí. V mém dotazníku tvoří položky 43 – 48. Bohužel však, ze zadání otázek je velmi zřejmé, na co jsou otázky zaměřené a co zjišťují. Pro výzkumné účely byla škála sociální konformity označena zkratkou Soc. Conf (Social Conformity).

Dotazník obsahuje šest dichotomických položek, kdy respondent musí vždy vybrat jednu z možností – A nebo B.

4.6.1 Reliabilita a výsledky Soc. Conf

Míra reliability je celkem nízká, ačkoliv by mohla být dostačující. Cronbachovo α je pro tento dotazník 0,663, viz tabulka číslo 33.

Tabulka 33 - Sociální konformita, reliabilita

Cronbach's Alpha	N of Items
,663	6

Otázkou je, jestli je měření validní. A jestli položky měřily opravdu míru sociální konformity. Respondenti ve věku 14 – 16 let, jak bylo uvedeno v kapitole 3.1 – Potřeby dětí ve školním věku, mnohdy pro vymezení sebe sama mají sklony k chování, které není v souladu s davem a snaží se jít klidně sami proti všem. Tedy tento dotazník nemusel měřit míru sociální konformity, ale možná míru vzdoru v pubescentním období a míru respektování pravidel, ale i míru vymezení sebe sama vůči okolí ve svých představách a mohlo dojít k vážnému zkreslení odpovědí směrem tak, jak by se chtěli respondenti zachovat.

Korelace jednotlivých položek je pro zajímavost v tabulce číslo 34 a základní statistické hodnoty pro škálu Soc. Conf jsou v tabulce číslo 35. Čím vyšší skóre je u Soc. Conf naměřen, tím vyšší je pravděpodobnost, že člověk podlehne tlaku okolí a vyhoví nátlaku lidí, situace, okolností.

Tabulka 34 - Soc. Con., korelace položek

	Soc.Conf	Soc.Conf1	Soc.Conf2	Soc.Conf3	Soc.Conf4	Soc.Conf5	Soc.Conf6
Soc.Conf	1	,410**	,640**	,622**	,577**	,722**	,694**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 35 - Soc. Conf, popisná statistika

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Soc.Conf	,00	6,00	2,7273	1,69393

Pro testování hypotéz jsem se rozhodnul porovnat dvě nezávisle proměnné, které by měly teoreticky vysoce korelovat a to CON a Soc. Conf. Jejich vzájemná korelace byla pouze 0,110, tedy velmi nízká.

Jedna z těchto metod se ukázala ne zcela validní, měřící nějakou jinou proměnnou, než konformitu. Pokud bych chtěl vytvořit jednu proměnnou spojením těchto dvou proměnných, jejich cronbachovo α je pouze 0,198. Každá škála tedy měří jinou proměnnou. Pro testování hypotéz tedy použiji škálu CON jako proměnnou pro testování sociální konformity, je součástí standardizovaného dotazníku a tedy je u ní vyšší pravděpodobnost, že opravdu měří, co měřit má.

4.7 EPI L-škála

Dotazník sestrojený H. J. Eysenckem patří k nejznámějším dotazníkům na zjišťování neuropsychické stability. Původně byl sestrojen pro účely měření emocionálního jádra pro svůj model osobnosti. Proměnné extraverte, psychoticismus, neuroticismus se podle Eysencka podílí na míře a kvalitě psychické odolnosti, sociální opory.

EPI (Eysenck Personality Inventory) patří k nejznámějším jeho dotazníkům. Zjišťuje míru neuroticismu a extraverte-introverte. K těmto dvěma proměnným byla později přidána ještě třetí proměnná, uvedená výše, psychoticismus. (PEN Inventory a Junior PEN Inventory). Závěrečným dotazníkem byl EPQ (Eysenck Personal Questionnaire) (EYSENCK, 2015).

Pro účely diplomové práce jsem použil Eysenckovu Lie-škálu, která měří lži skór. Maximální možná hodnota lži skóru je devět. Měří, jak moc se snaží respondenti ve svých odpovědích zkreslovat pravé odpovědi, aby působili, tak jak se to očekává, sociálně žádoucím způsobem. Respondenti, kteří měli pět nebo více skórů v L-škále, s vyšší pravděpodobností zkreslovali své odpovědi a nebyli zcela upřímní. Rozhodl jsem se, respondenty s L-skórem vyšším než pět vyloučit jako neplatně vyplněné dotazníky. Ačkoliv je L-škála také zatížena chybou, není mým záměrem v této práci zkoumat spolehlivost tohoto měrného nástroje a nechat vyloučené dotazníky například jako skupinu B, se kterou bych mohl srovnat výsledky.

Z metodologického hlediska jsem zřejmě chybně zařadil otázky za sebe pro snadnější orientaci, přepis hrubých skórů, tak, že v mém dotazníku jde o položky 69 – 77. Opět jde o vyjádření se k výroku a jeho pravdivosti vzhledem k osobě dotazovaného zaškrtnutím jedné z možností ANO/NE. Z celkových 230 respondentů, měla 32 respondentů lži skór pět a více a byli z výzkumu vyřazeni.

5 Výsledky výzkumu

Výsledky jsem se rozhodnul strukturovat tak, že v první podkapitole popíšu údaje o výzkumném vzorku v pořadí, v jakém byly otázky v dotazníku uvedené.

5.1 Údaje o vzorku

5.1.1 Údaje o věku a pohlaví

Jelikož nemám informovaný souhlas všech studentů, nebudu uvádět názvy škol, na kterých jsem dotazníkové šetření administroval. Oslovil jsem celkem 8 základních škol a jedno víceleté gymnázium. Očekávaný vzorek byl celkem 300 žáků. Některé základní školy mi účast na výzkumu odřekly, dotazník mi tedy vyplnilo celkem 230 žáků. Po vyřazení špatně vyplněných dotazníků a žáků s vyššími L-skóry mi zbylo pro výzkumné účely 198 platně vyplněných dotazníků.

Tabulka 36 - Pohlaví

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Missing	4	2,0	2,0	2,0
Valid F	97	49,0	49,0	51,0
M	97	49,0	49,0	100,0
Total	198	100,0	100,0	

Rozložení chlapců (M) a dívek (F) je v mém vzorku rovnoměrné, viz tabulka číslo 36. Ze vzorku 198 žáků bylo 97 chlapců a 97 dívek, 4 respondenti neuvedli pohlaví, viz tabulka číslo 36.

Tabulka 37 – Věk, průměr

N	Valid	196
	Missing	2
Mean		15,1378
Median		15,0000
Mode		15,00
Std. Deviation		,55136
Minimum		14,00
Maximum		17,00

Nejmłodšimu respondentovi bylo 14 let a nejstaršimu respondentovi bylo 17 let. V průměru bylo respondentům 15 let. Tento věk je zároveň i mediánem a modusem vzorku. Velikost standardní odchytky (0,55) poukazuje na celkem jednotný vzorek. Celkem dva respondenti nevyplnili údaje o svém věku, viz tabulka číslo 37.

Podle velikosti modusu logicky vyplývá, že nejhojněji zastoupenou skupinou je skupina patnáctiletých, celkem 68,7%. Druhou nejčastěji zastoupenou věkovou skupinou, jsou šestnáctiletí, kterých se výzkumu účastnilo 21,2%. Čtrnáctiletých byla menšina, celkem 8,6% a pouhý jeden respondent s dosaženými sedmnácti lety uzavírá pořadí obsazenosti věkových skupin. Dva respondenti nevedli svůj věk. Výsledky ukazuje názorně tabulka číslo 38.

Tabulka 38 – Věk, zastoupení ve věkových skupinách

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	14,00	17	8,6	8,7	8,7
	15,00	136	68,7	69,4	78,1
Age	16,00	42	21,2	21,4	99,5
	17,00	1	,5	,5	100,0
	Total	196	99,0	100,0	
Missing	System	2	1,0		
Total		198	100,0		

5.1.2 Údaje o kouření cigaret

Otázky, které mapovaly oblast kouření, jsou v dotazníku čísla 78, 79, 84, 89. Popis údajů vztahujících se ke kouření budu organizovat podle pořadí výše uvedeného.

Průměrný věk, ve kterém respondenti vykouřili první cigaretu, je 12,4 roku. Průměr ale snižují extrémní hodnoty směrem dolu, proto by přesnější deskripce byla spíše pomocí percentilů, kdy se mezi 25. a 80. percentilem vyskytují hodnoty 12 – 14 let. Modus je 12 a 13 let a medián 13 let. Jednotlivé zastoupení věkových skupin je znázorněno v tabulce číslo 39. Ze 198 na tuto otázku odpovědělo pouze 106 probandů.

Tabulka 39 - Cigarety, údaje o prvním kontaktu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Age	4,00	2	1,0	1,9
	7,00	3	1,5	4,7
	8,00	2	1,0	6,6
	9,00	4	2,0	10,4
	10,00	6	3,0	16,0
	11,00	4	2,0	19,8
	12,00	25	12,6	43,4
	13,00	25	12,6	67,0
	14,00	24	12,1	89,6
	15,00	10	5,1	99,1
	16,00	1	,5	100,0
	Total	106	53,5	100,0
Missing	System	92	46,5	
Total		198	100,0	

Další položka spíše pro zajímavost zjišťovala preferenci již kouřících respondentů, zda-li raději kouří cigarety sami nebo ve společnosti s ostatními. Zhruba dvě třetiny probandů preferuje kouření s ostatními, třetina o samotě, viz tabulka 40.

Tabulka 40 - Cigarety, preference kouření Sám/Ostatní

	Frequency	Percent
Others	70	65,1
Alone	23	34,9

Množství dětí, které zatím cigarety nikdy nevyzkoušely, stále klesá. Celoživotní prevalence byla v předešlém průzkumu v roce 2009 zhruba 70% a obdobné množství v roce 2011 (JAROŠÍK, 2012). Nejnovější průzkumy WHO, které jsou z konce roku 2012, nepřináší údaje o celoživotní prevalenci, ani o mladých, kteří ještě nikdy cigarety nevyzkoušeli. Dají se ale odvodit z jejich výsledků. Podle WHO tedy na konci roku 2012 cigarety vyzkoušelo nebo pravidelně kouří 30% mladistvých ve věku 13 – 15 let a tabákové výrobky globálně vyzkoušelo nebo pravidelně kouří 40% mladistvých (WHO, 2013).

Letošní průzkum ukazuje celoživotní prevalenci užívání cigaret lehce přes 60%, viz tabulka číslo 41.

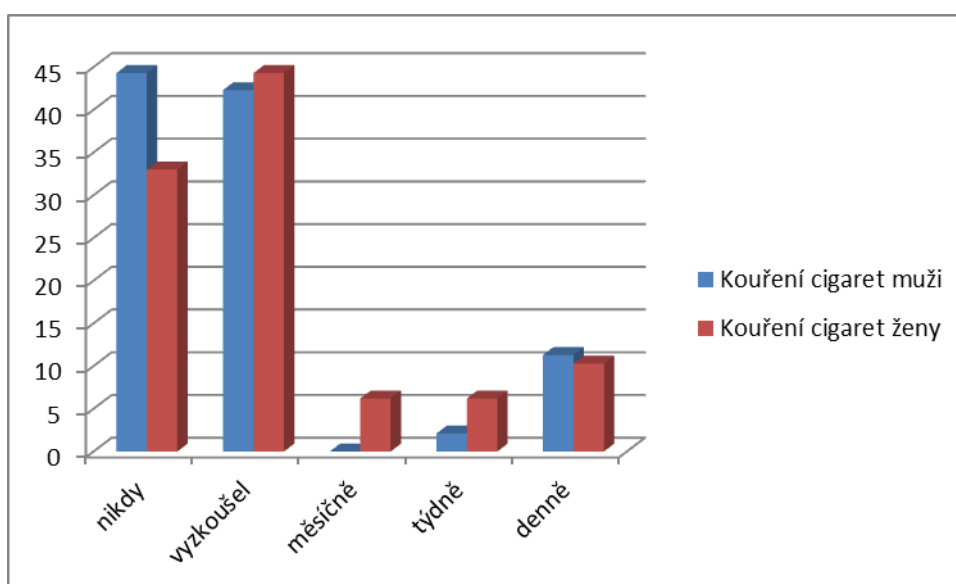
Tabulka 41 - Cigarety, frekvence kouření

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Never	77	38,9	39,3
	Tryed	84	42,4	82,1
Valid	Monthly	6	3,0	85,2
	Weekly	8	4,0	89,3
	Daily	21	10,6	100,0
	Total	196	99,0	100,0
Missing	System	2	1,0	
Total		198	100,0	

U této položky jsou celkem velké rozdíly mezi pohlavími. Jak je i názorně vidět na obrázku číslo 2, v procentech kouří muži obdobně jako

ženy stejné množství cigaret „denně“ (10,3% ženy, 11,3% muži) a v obdobné míře je někdy „vyzkoušeli“ (44,3% ženy, 42,3% muži). Rozdíl je mezi pohlavími v kouření občasné, tedy „měsíčním“ (6,2% ženy, 0% muži) a „týdenním“ (6,2% ženy, 2,1% muži), které se u mužů téměř nevyskytuje a největší rozdíl je v celoživotní prevalenci, ze které vyplývá, že zatímco 44,3% mužů nikdy cigaretu nevyzkoušelo, tak žen, které cigaretu nikdy nevyzkoušelo je pouze 33%

Obrázek 2 - Cigarety, frekvence kouření v %

5.1.3 Údaje o pití alkoholu

Pro mapování oblasti pití alkoholu byly do dotazníku zařazeny otázky číslo 80 – 83, které zjišťovaly informace o pití alkoholu obecně a 85 – 88, které zjišťovaly informace o pití jednotlivých typů alkoholických nápojů.

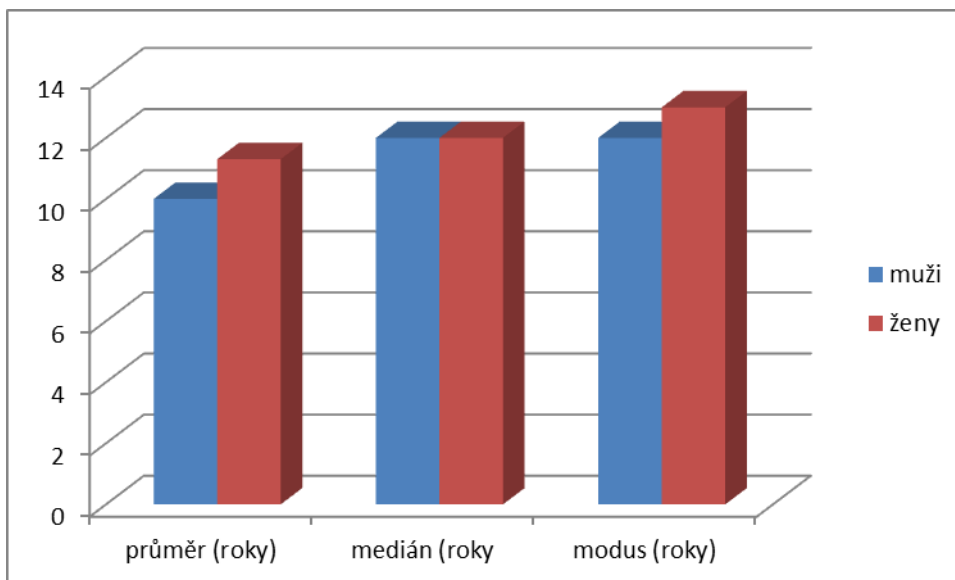
Tabulka 42 - Alkohol, věk, střední hodnoty

N	Valid	184
	Missing	14
Mean		10,6196
Median		12,0000
Mode		12,00

Na otázku, kdy prvně okusili alkoholický nápoj, odpovědělo celkem 184 respondentů. Průměr, zhruba 10 a půl roku je značně ovlivněn extrémními hodnotami, zejména směrem k nule. Pro přehled je příznačnější modus a medián, které jsou 12 let, jak je graficky znázorněno v tabulce číslo 42.

Stejné limity jsou ve středních hodnotách jednotlivých pohlaví. Přesto, když srovnáme údaje o nich, graficky znázorněné na obrázku číslo 3, je patrné, že ženy se dostávají do prvního kontaktu průměrně o 1,3 roku později než muži. Ženy v 11,3 letech a muži v 10 letech. Medián je pro obě pohlaví stejný, modus je u mužů roven 12 let a u žen 13 let.

Obrázek 3 - Alkohol, věk, střední hodnoty

Extrémní hodnoty, patrné z tabulky číslo 43, vypovídají s vysokou pravděpodobností o stylu výchovy rodičů, než o rozhodnutích respondentů.

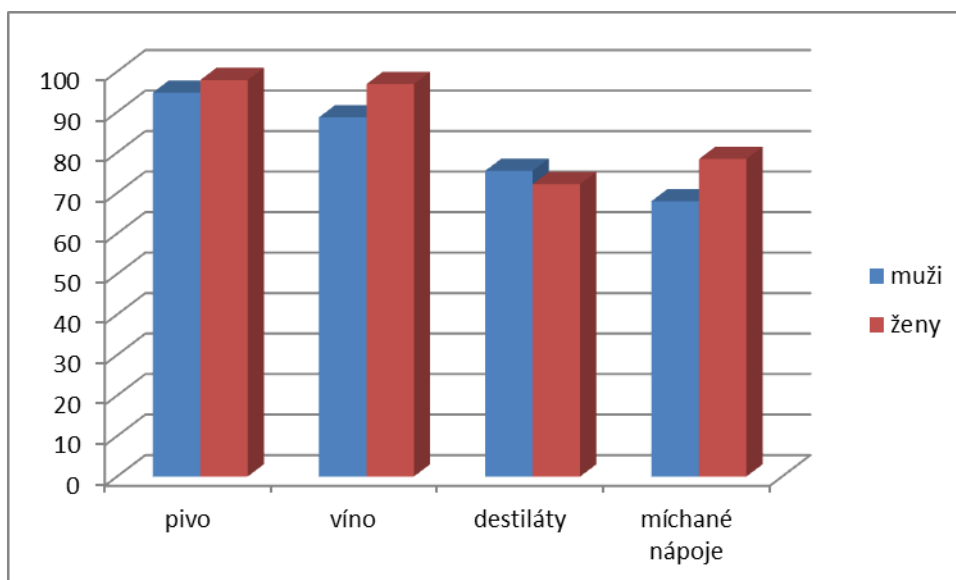
Tabulka 43 - Alkohol, frekvence prvního výskytu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2,00	2	1,0	1,1	1,1
3,00	8	4,0	4,3	5,4
4,00	3	1,5	1,6	7,1
5,00	7	3,5	3,8	10,9
6,00	11	5,6	6,0	16,8
7,00	7	3,5	3,8	20,7
8,00	10	5,1	5,4	26,1
9,00	9	4,5	4,9	31,0
10,00	15	7,6	8,2	39,1
11,00	5	2,5	2,7	41,8
12,00	38	19,2	20,7	62,5
13,00	34	17,2	18,5	81,0
14,00	25	12,6	13,6	94,6
15,00	10	5,1	5,4	100,0
Total	184	92,9	100,0	
Missing System	14	7,1		
Total	198	100,0		

Pro názornost jsem se výsledky celoživotní prevalence pití alkoholu rozhodl přenést do obrázku 4 a číselnou podobu do tabulky číslo 42. Pro mne osobně šlo o celkem překvapivé zjištění, že kromě lihovin je vyšší míra prevalence u dívek u všech typů alkoholických nápojů, než u chlapců.

S trochou nadsázky se dá tvrdit, že základní školní docházku opouští jen zhruba 2% dětí, které ještě nikdy neochutnaly pivo a 3% dětí, které ještě nikdy neochutnaly víno, jak je patrné z tabulky číslo 44.

Obrázek 4 - Celoživotní prevalence užívání alkoholu v %

Tabulka 44 - Celoživotní prevalence užívání alkoholu v %

	Male	Female	Mean
Beer	94,8	96,4	97,9
Wine	88,7	92,9	96,9
Spirits	75,5	73,5	72,2
Alc.mixed_drinks	68	73,0	78,4

Interpretace těchto zjištění je sporná. Na první pohled jde o varovný ukazatel. V literatuře se běžně můžeme dočíst, že věk, kdy lidé začínají pít alkohol je významným prediktorem pro míru pití v pozdějších letech (PRESL, 1995). V mém výzkumu vyšla korelace při $p < 0.01$ mezi věkem prvního kontaktu s alkoholem a mírou pití alkoholu - 0,224. Míra korelace je signifikantní, nicméně není až tak významná, přesto potvrzuje, že čím mladší člověk okusí alkoholický nápoj, tím vyšší je pravděpodobnost, že bude pít nějaký alkoholický nápoj častěji než jiný člověk, který poprvé okusí alkohol později. V mém výzkumu ale není tento výsledek průkazný. Naměřené hodnoty dokazují pouze přirozenou posloupnost pro počátky pití a

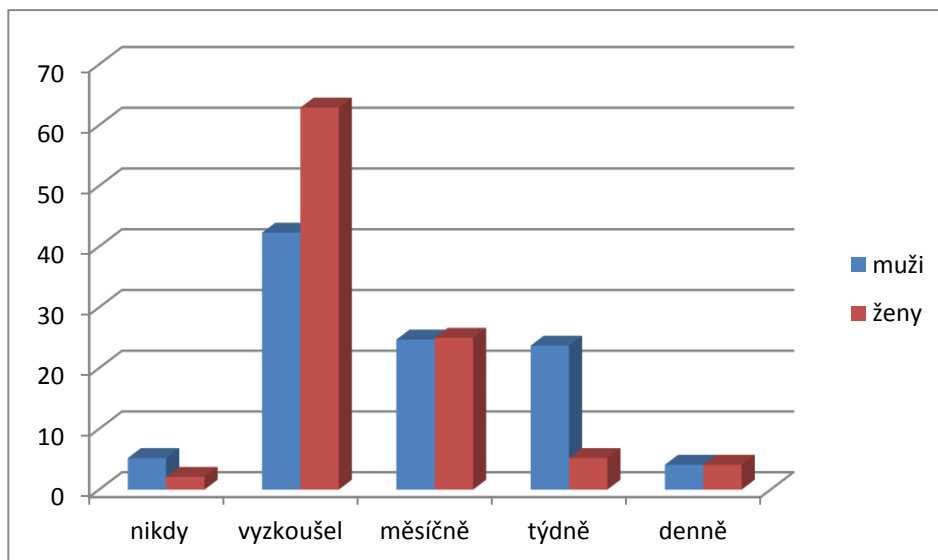
experimentování. Málokdo ihned začne pít alkohol denně. Většinou jde o vývoj od příležitostného pití až po pravidelné pití alkoholu. Pokud je věková skupina ve věku v průměru 15 let, nedá se zatím odhadnout, co vlastně znamená naměřená korelace pro budoucí vývoj dětí. Je klidně možné, že je alkohol přestane bavit a ti, kteří jej zatím neochutnali, mu propadnou v pozdějším věku.

Pivo

Méně než polovina z respondentů pivo nepije vůbec nebo jej nepije pravidelně. Více, než polovina všech respondentů pivo pouze vyzkoušela, přesně 53,1%. Nikdy se nenapilo 3,6% zúčastněných, 25,8% pije pivo měsíčně, 14,3% denně a 4,1% odpovědělo, že pije pivo denně. Tato zjištění mapují pouze frekvenci pití, nikoliv jeho míru. Člověk, který pije týdně jedno pivo týdně a v dotazníku zaškrtnul možnost „týdně“, může být vystaven menšímu ohrožení, než ten, který pije jednou měsíčně, ale až do stavu intoxikace organismu. Tento limit dotazníku se nedá vyloučit, přesto budu uvažovat o frekvenci z části i jako o míře a tedy, kdo pije častěji, je pravděpodobně více ohrožen negativními následky pití alkoholu.

Rozdíly mezi muži a ženami jsou výrazné ve frekvenci, tedy, jak často pivo pijí. Téměř 63% žen pivo pouze „vyzkoušelo“, mužů pouze 42,3%. Týdně naopak pivo pije 23,7% mužů, žen pouze 5,2%. „Denně“ pije pivo stejné množství mužů i žen, tedy 4,1%. „Měsíčně“ 24,7% mužů a 25% žen, jak je graficky znázorněno na obrázku číslo 5.

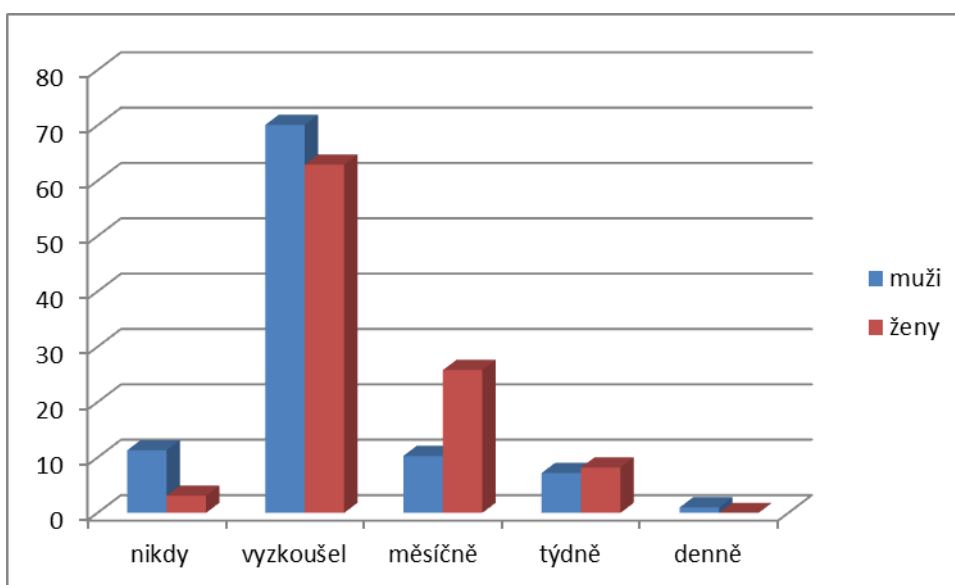
Obrázek 5 - Pivo, frekvence pití v %

Víno

Konzumace vína je „týdně“ a „denně“ srovnatelná pro obě pohlaví. „Týdně“ víno pije 7,2% mužů a 8,2% žen. „Denně“ ani jedna žena a 1% mužů. Podobné rozdíly jsou v celoživotní prevalenci, kdy víno nikdy neokusilo 11,3% mužů a 3,1% žen. Víno pouze „vyzkoušelo“ 70,1% mužů a 62,9% žen. Největší rozdíl je v „měsíční“ konzumaci vína, kterou praktikuje 25,8% žen a 10,3% mužů. Celkově se tedy dá říci, že ženy víno konzumují častěji než muži.

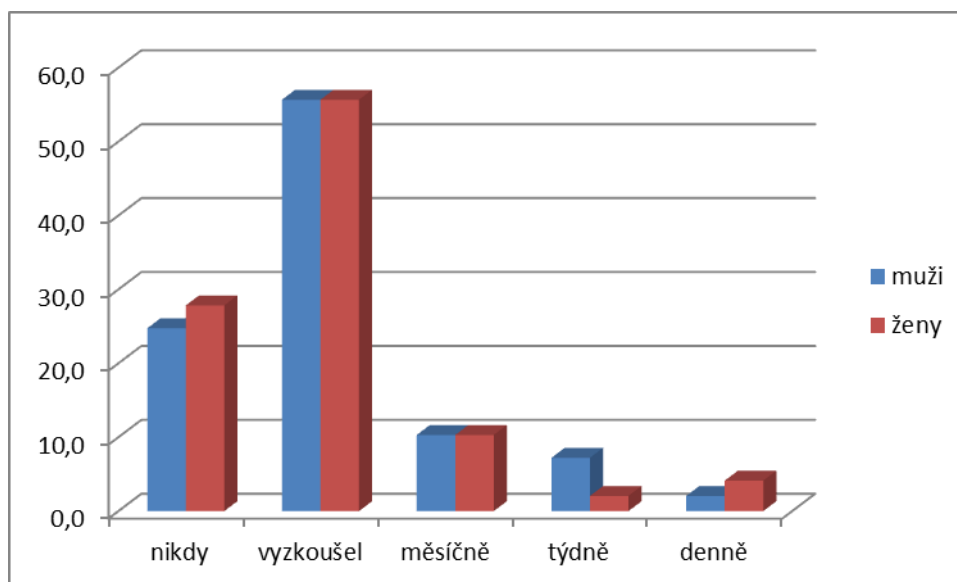
Obrázek 6 - Víno, frekvence pití v %

Destiláty

Z obrázku číslo 7 je patrné, že tvrdý alkohol (destiláty – spirits) zatím nikdy neokusilo 24,7% mužů a 27,8% žen. Pouze „vyzkoušelo“ jej 55,7% shodně obou pohlaví. I „měsíční“ konzumace je shodná, a to v 10,3% případech. „Týdně“ se destilátů napije 7,2% mužů a 2,1% žen. „Denní“ pití je zase častější u žen a to ve 4,1% případů, u mužů se „denní“ konzumace destilátů vyskytuje u 2,1% případů.

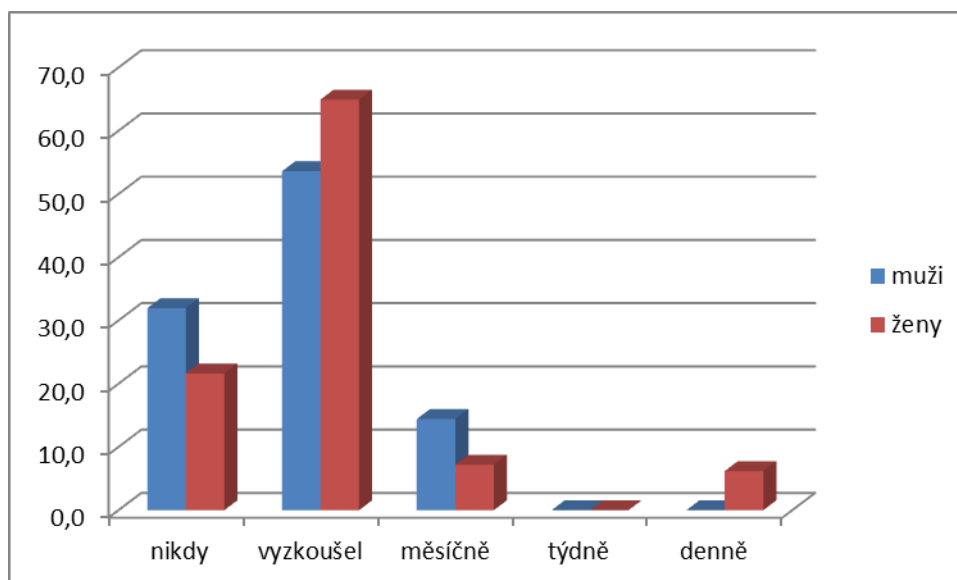
Obrázek 7 - Destiláty, frekvence pití v %

Míchané nápoje

Tento typ alkoholických nápojů zatím nikdy neokusilo nejvíce respondentů ze všech alkoholických nápojů, konkrétně 32% mužů a 21,6% žen. 64,9% žen a 53,6% mužů míchané nápoje pouze „vyzkoušelo“. „Měsíční“ konzumace je častěji zastoupena u mužů, v 14,4% případů oproti 7,2% u žen. Na „týdenní“ bázi tento typ nápojů nekonzumuje ani jedna skupina. Nikdo z mužů nepije míchané nápoje ani „denně“, žen „denně“ pije míchané nápoje 6,2%. Graficky jsou výsledky znázorněny na obrázku číslo 8

Obrázek 8 - Míchané nápoje, frekvence pití v %

Rozdíly mezi jednotlivými nápoji nejsou nijak veliké. Nápoj, který byl nejčastěji zatím nevyzkoušen a zároveň v denní míře nejvícekrát konzumován je u žen z kategorie míchaných nápojů. U mužů jde také o typ nápojů, se kterými přišli nejméněkrát do styku. Nejčastěji konzumovaným nápojem denně je pro muže pivo.

Opilství

Jak jsem uvedl, pro účely této práce budu za „opilství“ (drunkeness) považovat, pokud respondent odpoví, že se opije alespoň jedenkrát za měsíc v otázce číslo 82. Pro informaci o čase, kdy se poprvé opil (pokud), odpovídal číslovkou v kolika letech na otázku číslo 81. Statistické údaje jsou zaneseny v tabulce číslo 44.

Tabulka 44 - Opilství, popisná statistika, věk

N	Valid	104
	Missing	94
Mean		13,9327
Median		14,0000
Mode		14,00
Std. Deviation		1,07274
Minimum		10,00
Maximum		16,00

Z celkového vzorku odpovědělo na věk, kdy se poprvé opilo, 104 respondentů. Z tohoto údaje se dá odpovědět, že se ve svém životě již opilo minimálně 53% dětí. Středové hodnoty jsou v tomto případě velmi podobné. Průměrný věk prvního opití je 13,9 let, modus i medián jsou 14 let. V 10 letech

se prvně opil jeden respondent a v 11 letech dva respondenti. Ve 12 letech šest respondentů, v 16 letech dva respondenti. Největší míra zastoupení je patrna i ze standartní odchylky, tedy v období 13 – 15 let.

Rozdíly mezi pohlavími nejsou výrazné, průměrný věk, kdy se poprvé opila žena je 13,7 a u muže 14,1 roku. Medián je pro obě pohlaví 14 let a modus je 14 pro muže a 15 pro ženy.

Minimálně jednou měsíčně se opije 14,4% tázaných a 85,6% se neopije alespoň jednou měsíčně.

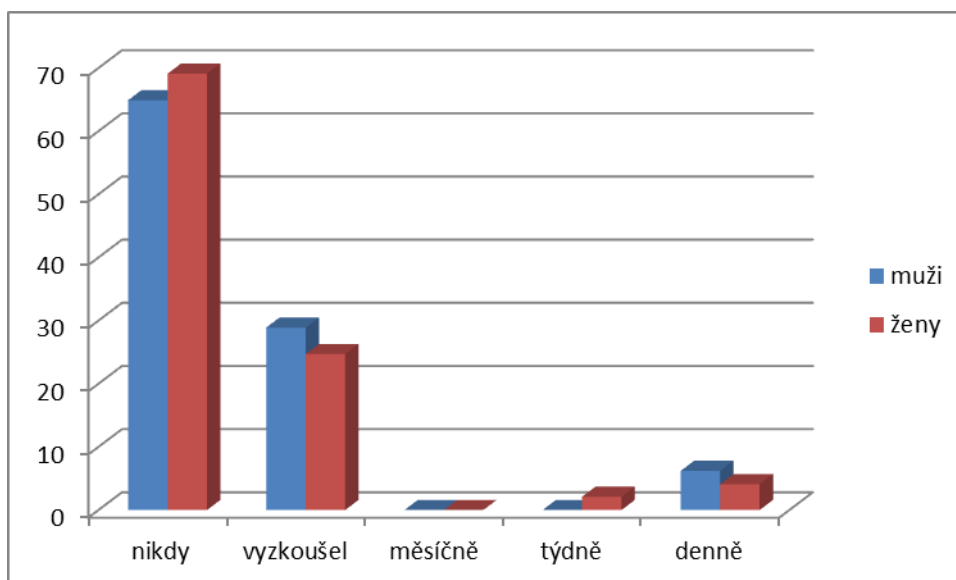
5.1.4 Údaje o kouření marihuany a dalších nezákonných látkách

Původně jsem zamýšlel otázky 89, 90, které se ptají na častost užívání marihuany a dalších nezákonných látek, do dotazníku zahrnout spíše pro zajímavost. Jak jsem psal v kapitole 5.2, rozhodl jsem se kouření marihuany zahrnout do závisle proměnně „míra_kouření“ z důvodu vysoké korelace s kouřením cigaret.

Marihuana

Frekvence kouření marihuany je u mužů a žen celkem podobná. „Nikdy“ jí nevyzkoušelo 64,9% mužů a 69,1% žen. Alespoň jednou v životě ji „vyzkoušelo“ 28,9% mužů a 24,7% žen. Muži ze vzorku ji nekouří ani „měsíčně“, ani „týdně“, „denně“ ji kouří 6,2%. Žádná žena ji také nekouří „měsíčně“, „týdně“ ji kouří 2,1% a „denně“ 4,1%, viz obrázek číslo 9.

Obrázek 9 - Marihuana, frekvence kouření v %

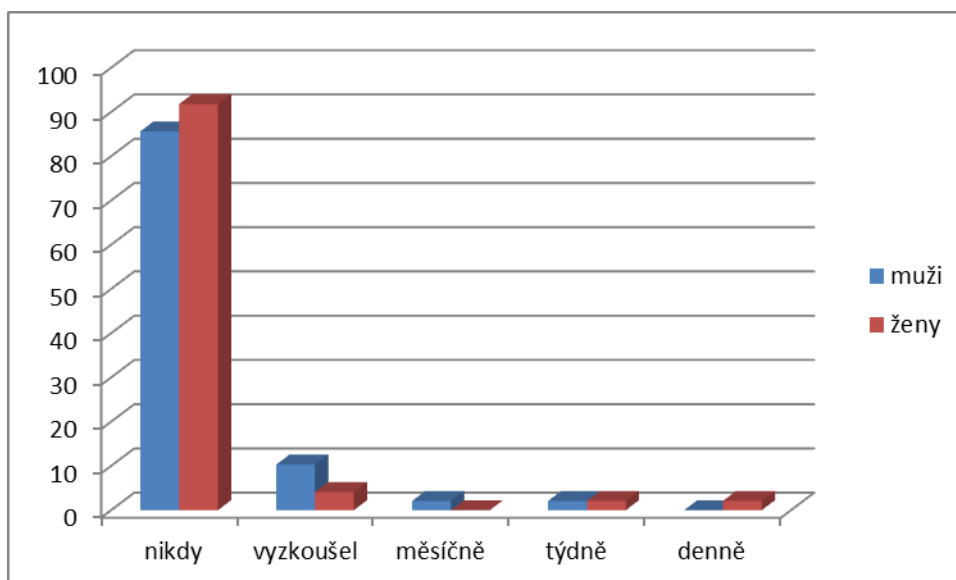

Další nezákonné látky

Všechny předchozí látky byly podle názvu celkem zřejmě rozpoznatelné a nebylo je třeba blíže definovat. Pojem „další nezákonné látky“ ovšem tuto kvalitu může postrádat. Přesto se respondenti neptali, co všechno zahrnuje, rozhodl jsem se proto nijak ji neupravovat po první administraci dotazníků. V této práci plní roli pouze popisnou, nebudu ji zkoumat ve vztahu k žádné další závislé nebo nezávislé proměnné.

Naprostá většina žen (91,8%) a většina mužů (85,6%) „nikdy“ žádnou další nezákonnou látku neužila. 10,3% mužů a 4,1% žen někdy již nějakou „vyzkoušela“. „Měsíčně“ a „týdně“ ji užívá 2,1% mužů. Stejně množství žen užívá další nezákonné látky „týdně“ a „denně“, viz obrázek číslo 10.

Obrázek 10 - Další nezákonné látky, frekvence užívání v %

V minulém šetření (2009,2011) byl sledován ještě výskyt jiných látek. Prvotní dotazník vyjmenovával jednotlivé typy návykových látek na škále měkkých a tvrdých drog jako byl pervitin, kokain atd. Tyto látky byly posléze shrnuty do množiny „další nelegální drogy,“ jejichž abúzus je minimální. Zkoumán byl také výskyt zneužívání těkavých látek, jako jsou ředidla nebo lepidla. Další složka bylo zneužívání léků bez předpisu. U ní jsem pozoroval spíše možnost vypěstování si návyku na řešení (prevenci) nepříjemných situací medicínskými způsoby. Instrukce při pokládání výzkumné otázky byla formulována tak, aby děti odpovídaly kladně při užití léků bez zdravotních důvodů nebo naordinování lékaři. Problematické je také požívání doplňků stravy, vitamínů. Touto otázkou je třeba se do budoucna také zabývat, protože zvyk užívat léky je velmi běžným jevem mezi dospělými. Lidé si berou prášky sebou i do práce, na dovolenou, kamkoliv. Mezi lidmi není osvěta, kdy je třeba léky používat a kdy to potřeba není, naopak farmakologický trh a technologie jsou velmi drahé a výnosné, tedy firmy mají dost prostředků dostat své výrobky a „nutnost“ jejich užívání do podvědomí veřejnosti. Tento moderní fenomén je třeba sledovat a pracovat na něm, zákonitě a logicky totiž oslabuje osobní adaptační a obranné prostředky u lidí, kteří se častěji uchylují k pomoci externí, místo mobilizace vlastních

rezerv a sil. Pro jeho sledování by ale bylo třeba napsat jinou práci, na něj přímo zaměřenou.

5.1.5 Údaje o vnímání vlastní ovlivnitelnosti

Poslední položka v dotazníku zkoumala subjektivní názor respondentů na míru jejich ovlivnitelnosti, respektive ovlivnitelnosti jejich názorů a chování. V dotazníku šlo o položky 91 a 92. Respondenti měli na škále 1 – 10 (10 nejvíce) vyjádřit, jak moc si myslí, že jejich přátelé ovlivňují jejich chování a názor. Výsledky jsou zaneseny do tabulky číslo 45.

Tabulka 45 - Ovlivnitelnost, popisná statistika

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Opinion_influenced	194	,00	10,00	4,4639	2,27426
Behaviour_influenced	194	,00	10,00	4,3144	2,37410

Vzhledem k silné korelaci mezi těmito proměnnými ($r = 0,576$) jsem se rozhodnul vytvořit jednu společnou proměnnou spojením těchto dvou proměnných. Výsledná proměnná, s mírou reliability, Cronbachovo $\alpha = 0,731$, ovšem s téměř žádnou závisle proměnnou nekorelovala a ukázala se být jako prediktor naprosto nesignifikantní.

Jedinou závisle proměnnou, se kterou byla naměřena pozitivní korelace, $r = 0,270$, při $p < 0.01$, byl věk, ve kterém se respondenti poprvé opili. Nenapadá mne mnoho možných interpretací. V případě, že by položka „ovlivnitelnost“ měla měřit skutečnou míru ovlivnitelnosti, což velmi pravděpodobně nedělá, tak by výsledek, kdy čím ovlivnitelnější člověk je, tím se později poprvé opije, dal interpretovat tak, že je například v dnešní době mezi mladými normou, opít se v brzkém věku, ale ovlivnitelnější lidé poslechnou rodiče nebo jiné autority a vyčkávají do pozdějšího věku.

Výsledky analýzy rozptylu ukazují, že ovlivnitelnost jako prediktor dovede vysvětlit 7,3% z prvního opití v životě jako závisle proměnné viz tabulka číslo 46.

Tabulka 46 – Analýza rozptylu^a věku prvního opití se

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	8,625	1	8,625	8,004	,006 ^b
1 Residual	109,904	102	1,077		
Total	118,529	103			

a. Dependent Variable: Alc.Drunk

b. Predictors: (Constant), ovlivnitelnost

5.2 Ověřování hypotéz

V této kapitole ověřuji, respektive podporuji nebo vyvracím hypotézy na základě výsledků statistické analýzy dat, konkrétně korelačního koeficientu r , analýzy rozptylu (ANOVA = Analysis Of Variance) a lineární regrese.

Výsledky jednotlivých proměnných jsou uvedeny v předchozích kapitolách, zde budu operovat pouze s podstatnými daty relevantními pro jednotlivé hypotézy. U každé dvojice jsou uvedeny vždy dvě tabulky, u liché hypotézy je tabulka, která shrnuje výsledky regresní analýzy, korelace, parciální korelace závisle proměnně, kterou zrovna hypotéza testuje a nejsignifikantnějších nezávislých proměnných, které jsou u hypotéz popsané a vysvětlené v kapitole 4.4, 4.5 a 4.6. U sudé hypotézy je vždy tabulka shrnující výsledky analýzy rozptylu stejných proměnných, vysvětlených v textu a uvedených v legendě tabulky zkratkou.

Hypotéza 1: *Míra sociální konformity nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s alkoholem.*

Výsledná korelace mezi věkem prvního kontaktu s alkoholem a mírou sociální konformity jsem testoval pomocí obou škál na měření konformity. Hodnota CON je signifikantní pro $p < 0.05$, korelace naměřená mezi nimi je však velmi slabá, $r = -0,188$.

Hypotézu číslo 1 tedy musím vyvrátit. Na to, kdy se mladý člověk poprvé napije alkoholu, se však výraznější měrou podílí jiné nezávisle proměnné, zejména faktor „sociální“ (SOC). Výsledek je to zajímavý, protože se dá interpretovat tak, že čím více vnímá člověk alkohol jako prostředek, který doprovází společenské události, tím je vyšší pravděpodobnost, že poprvé ochutná alkoholický nápoj. Svým způsobem v této souvislosti tato škála reprezentuje postoj k zákonům a pravidlům.

Tabulka 47 - Regresní analýza, korelace^a prvního kontaktu s alkoholem

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
(Constant)	9,925	,623		15,934	,000			
CON	-,415	,162	-,191	-2,566	,011	-,160	-,188	-,179
DIS	-,272	,093	-,231	-2,922	,004	-,115	-,213	-,204
BS	,274	,093	,210	2,944	,004	,192	,215	,206
SOC	,550	,168	,265	3,269	,001	,104	,237	,229

a. Dependent Variable: Alc.FirstContact

Hypotéza 2: *Míra tendence vyhledávat zážitky nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s alkoholem.*

Ze čtyř škál, které měří tendenci vyhledávat zážitky, se jako signifikantní ukázala být „vnímavost nudy“ (BS), která vykazovala pozitivní

korelaci 0,215, která není silná, ale ani náhodná. Beta pro BS, jako prediktor prvního vyzkoušení alkoholu, má velikost 0,210 při $p < 0.01$. Další škálou ze SSS-V, která se ukázala být při $p < 0.01$ signifikantní je „disinhibice“ (DIS), která vykazala negativní korelaci - 0,213, beta pro DIS jako prediktor má velikost - 0,231.

Hypotézu číslo 2 tedy musím vyvrátit. Výsledky se obtížně interpretují. Vztah BS a prvního kontaktu s alkoholem je pozitivní, tedy čím více člověk vyhledává zážitky, protože vnímá a prožívá opakující se a předvídatelné situace a stýkání se se stejnými lidmi nelibě, tím později poprvé ochutná alkohol.

Vztah mezi DIS a prvním kontaktem s alkoholem je pro mne více pochopitelný. Čím více člověk vyhledává společenské akce, večírky a méně respektuje pravidla a normy, tím dříve okusí alkohol.

Index velikosti účinku (η^2), tedy poměr vysvětleného k celkovému účinku, je pro všechny čtyři škály společně 0,125. Tedy, podle analýzy rozptylu tyto čtyři škály vysvětlují 12,5% proměnné věku prvního kontaktu s alkoholem.

Tabulka 48 - Analýza rozptylu^a prvního kontaktu s alkoholem

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	266,303	4	66,576	6,383	,000 ^b
Residual	1867,067	179	10,431		
Total	2133,370	183			

a. Dependent Variable: Alc.FirstContact

b. Predictors: (Constant), SOC, BS, CON, DIS

Hypotéza 3: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s cigaretou.

Protože z respondentů věk vykouření první cigarety uvedlo pouze 106 a výsledná korelace mezi sociální konformitou a věkem je negativní 0,195, pravděpodobnost, že výsledek je naměřen náhodně, je < 0.05 . Přestože je

korelace slabá, je na dané hladině významnosti signifikantní. Čím více tedy člověk podléhá tlaku okolí a podřizuje se, tím je vyšší pravděpodobnost, že se dostane do kontaktu s cigaretami dříve. **Hypotézu číslo 3 tedy podporuji.**

Tabulka 49 - Regresní analýza, korelace^a prvního kontaktu s cigaretou

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
(Constant)	8,838	,701		12,605	,000			
TAS	,229	,077	,262	2,990	,003	,181	,284	,256
CON	-,267	,133	-,188	-2,004	,048	,034	-,195	-,172
SOC	,765	,140	,512	5,472	,000	,412	,476	,468

a. Dependent Variable: Cig.Age

Hypotéza 4: *Míra tendence vyhledávat zážitky nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s cigaretou.*

Po propočítání parciální korelace mezi škálami ze SSS-V a věkem prvního kontaktu s cigaretou, vykazují všechny, kromě jedné, škály velmi nízké hodnoty. Nejvyšší hodnotu ukazuje škála vyhledávání „napětí a dobrodružství“ (TAS), kde $r = 0,284$. I vzhledem k počtu respondentů, kteří odpovídali na otázku ohledně věku, nemůže být tato korelace naměřena náhodně, jelikož signifikance je nižší než konvenční hladina pravděpodobnosti, $p < 0.01$. Podařilo se tedy prokázat vztah mezi tendencí vyhledávání zážitků jako prediktoru k věku vykouření první cigarety. **Hypotézu číslo 4 tedy vyvracím.**

Obě dvě závisle proměnné, první kontakt s alkoholem i cigaretou vykazují v prvním případě střední, v druhém případě silnou, korelaci s nezávisle proměnnou SOC. Tedy zdá se, že pokud člověk vnímá alkohol a zejména cigarety jako doplněk ke společenským událostem a ne jako běžný

doplněk patřící do života, tak mu to pomáhá oddálit první kontakt s těmito látkami. Vzhledem k tomu, že $\eta^2 = 0,252$, tak tyto tři faktory vysvětlují celkem 25,2% z věku prvního kontaktu s cigaretou.

Tabulka 50 - Analýza rozptylu^a prvního kontaktu s cigaretami

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	128,864	3	42,955	11,468	,000 ^b
Residual	382,042	102	3,746		
Total	510,906	105			

a. Dependent Variable: Cig.Age

b. Predictors: (Constant), SOC, TAS, CON

Hypotéza 5: *Míra sociální konformity působí jako významný prediktor pro četnost užívání alkoholu.*

Prvotní korelace mezi konformitou a tím, jak často mladiství pijí alkohol, byla naměřena 0,327, což je středně silná korelace. To jsou výsledky, které jsou srovnatelné s výzkumy, například s výzkumy ze studie SAHA (Jelínek aj., 2006). Ovšem po propočítání parciální korelace, tedy korelace, která vysvětluje pouze vliv konformity, se dostaneme na míru korelace pouze 0,177. Beta pro konformitu jako prediktor je ještě nižší, pouze 0,153. Při velikosti našeho vzorku se dá výsledek označit jako nenáhodný pro $p < 0.05$, přesto výsledná konformita je velmi nízká a jako prediktor vysvětluje pouze malé procento míry pití alkoholu.

Ze statistického hlediska **hypotézu číslo 5 podporujeme**, přesto faktický význam konformity pro míru pití alkoholu je zanedbatelný.

Tabulka 51 - Regresní analýza, korelace^a častosti užívání alkoholu

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
(Constant)	6,437	,296		21,772	,000			
DIS	,232	,059	,261	3,956	,000	,467	,275	,227
CON	,248	,099	,153	2,498	,013	,327	,177	,143
ENH	,523	,100	,362	5,216	,000	,545	,352	,299

a. Dependent Variable: mira_alkoholu

Hypotéza 6: *Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro častost užívání alkoholu.*

Ze všech čtyř faktorů vyhledávání zážitků jako jediný vykazoval přijatelnou míru faktor „disinhibice“ (DIS). Opět původní míra korelace byla celkem vysoká, přesně 0,467. Ovšem opět po propočtu parciální korelace, vliv DIS na míru pití alkoholu klesl na 0,275. Beta je opět ještě nižší, tedy 0,261. Výsledky jsou signifikantní při $p < 0.01$. Můžeme tedy tvrdit, že s vysokou pravděpodobností existuje vztah mezi vyhledávání zážitků skrze společenské události, večírky, nerespektování právních a morálních norem a mírou konzumace alkoholu. 0,261 jako prediktor je celkem významná hodnota.

Hypotézu číslo 6 tedy podporují.

Nejvyšší hodnota byla ovšem naměřena u nezávisle proměnné „povznesení“ (ENH). Ta není součástí ani konformity ani tendencí vyhledávat zážitky. Míra její parciální korelace je 0,352 a jako prediktor je beta rovna 0,362, což jsou po eliminaci vlivů všech ostatních sedmi nezávislých proměnných celkem vysoké hodnoty. Mohli bychom tedy tvrdit, že významným prediktorem, významnějším, než jsou konformita a přirozená tendence vyhledávat zážitky, je motivace dostat se do povznesené nálady.

Tedy pít alkohol kvůli účinkům, které alkohol navozuje. Jde o velmi zajímavé zjištění.

Na základě analýzy rozptylu tyto tři faktory společně vysvětlují celkem 36,9% z celkového rozptylu. Podařilo se tedy vysvětlit více než třetinu celkového rozptylu.

Tabulka 52 - Analýza rozptylu^a častosti užívání alkoholu

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	471,109	3	157,036	37,394	,000 ^b
	Residual	806,299	192	4,199		
	Total	1277,408	195			

a. Dependent Variable: mira_alkoholu

b. Predictors: (Constant), ENH, CON, DIS

Hypotéza 7: Míra sociální konformity působí jako významný prediktor pro častost kouření.

Častost kouření a častost pití alkoholu jsou proměnné, které spolu celkem vysoce korelují. Jejich vzájemná korelace při $p < 0.01$ je rovna 0,567. Jde o velmi vysokou korelaci. Prediktory, které se podílejí na jejich vysvětlení, jsou tedy velmi podobné.

Konformita vykazovala samostatně korelaci o velikosti 0,222, ovšem velikost parciální korelace byla pouze 0,07. **Tedy hypotézu číslo 7 vyvracím.**

Tabulka 53 - Regresní analýza, korelace^a častosti kouření

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
(Constant)	1,970	,245		8,041	,000			
DIS	,127	,054	,179	2,382	,018	,400	,169	,146
COP	,122	,089	,102	1,371	,172	,354	,098	,084
ENH	,403	,086	,347	4,685	,000	,484	,320	,288

a. Dependent Variable: mira_koureni

Hypotéza 8: *Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro častost kouření.*

Jako nejvýznamnější tři faktory, které mohou predikovat častost kouření jsou „disinhibice“ (DIS), „copingové motivy“ (COP), a „povznesení“ (ENH).

Motivy copingové zprvu vykazovaly středně silnou míru korelace s častostí kouření, 0,354. Velikost bety ($\beta = 0,102$) a parciální korelace ($r = 0,098$) ovšem významnost tohoto faktoru při konvenční hladině pravděpodobnosti $p < 0.05$ nepotvrdily. Že by se motivy užívání látek, které ovlivňují vědomí, podílely na tom, jak často mladý člověk kouří, musíme prohlásit za neprůkazné.

Toto je samo o sobě velmi zajímavé zjištění. Konkrétně kouření bývá považováno za činnost, která kuřákům, jak tvrdí, pomáhá s úlevou ve stresu a nepříjemných situacích. Teoreticky bychom na základě našich zjištění mohli tvrdit, že s vysokou pravděpodobností mladí lidé nekouření, aby snížili hladinu stresu, ale spíše (podle velikosti a průkazného vlivu ENH – „povznesení“) kouří, protože mají rádi účinky cigaret a jsou rádi v povznesené náladě. Tedy, že kouří pro kouření samotné. Samozřejmě bychom se mohli ptát na prvotní motivaci, proč kouří kvůli libosti cigarety, když v jejich okolí je určitě i mnoho jiného libého.

Jedna ze škál SSS-V, konkrétně DIS, se ukázala být s častostí kouření ve vztahu, který není náhodný při $p < 0.05$. **Hypotézu 8 tedy podporuji.** Přesto míra, kterou se DIS podílí na predikci kouření ($\beta = 0,179$) není nijak vysoká a parciální korelace 0,169 je velmi nízká a vlastně vysvětluje téměř nic

Index velikosti účinku pro faktory ENH, COP, DIS je 0,276. Tedy tyto tři faktory vysvětlují celkově 27,6% celkové rozptylu.

Tabulka 54 - Analýza rozptylu^a častosti kouření

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	226,201	3	75,400	24,352	,000 ^b
Residual	594,473	192	3,096		
Total	820,673	195			

a. Dependent Variable: mira_koureni

b. Predictors: (Constant), ENH, COP, DIS

Hypotéza 9: Míra sociální konformity působí jako signifikantní prediktor pro míru opilství.

Pravidelná konzumace alkoholu nemusí být bezprostředně tolik ohrožující, jako akutní intoxikace alkoholem, pod jejímž vlivem jsou intoxikováni v ohrožení stejně jako jejich okolí, se kterým pod vlivem intoxikace přijdou do styku. Konformita se při $p < 0.05$ ukázala být spíše jako protektivní faktor, jelikož byla naměřena negativní korelace $-0,173$, regresní analýza vypočítala, že $\beta = -0,164$. Jde o velmi slabou korelaci, přesto signifikantní a jde o zajímavý výsledek. Jelikož hypotézy testuji oboustranně, mohu **hypotézu číslo 9 podpořit**.

Interpretace je v tomto případě také složitá, protože logicky vyplývá, že čím více člověk podléhá tlaku okolí, tím nižší je pravděpodobnost, že se opijí pravidelně alespoň jednou měsíčně. Jedním z vysvětlení by mohlo být, že, když člověk pije alkohol, protože na něj ostatní naléhají (což bylo hypotézou číslo 5 podpořeno), tak se napije pouze trochu, protože o alkohol jako takový nemusí mít zájem. Proto se tedy nakonec neopije, jako například ti, kteří pijí, protože je to baví a mají to rádi. Interpretace tohoto výsledku je do diskuze.

Tabulka 55 -- Regresní analýza, korelace^a opilství

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
(Constant)	-,037	,040		-,927	,355			
COP	,057	,015	,279	3,826	,000	,403	,271	,245
CON	-,036	,015	-,164	-2,386	,018	,003	-,173	-,153
ENH	,065	,015	,327	4,275	,000	,401	,301	,274

a. Dependent Variable: Drunkenness

Hypotéza 10: *Míra tendence vyhledávat zážitky působí jako signifikantní prediktor pro míru opilství.*

Žádná ze škál měřících tendenci vyhledávat zážitky při výpočtu predikce a vztahu s mírou opilství nevykazovala signifikantní hodnoty. **Hypotézu číslo 10 tedy musím vyvrátit.**

S vysokou pravděpodobností tedy můžeme tvrdit, že přirozená tendence vyhledávat zážitky nijak nepredikuje pravidelné opíjení se.

Nejvyšší hodnoty byly naměřeny u škál „copingové motivace“ (COP) a „povznesení“ (ENH). Můžeme tedy s vysokou pravděpodobností tvrdit, že čím častěji se mladý člověk opíjí, tím více to dělá, protože ho to baví a zároveň, nezávisle na tom, jak ho to baví, a považuje to za prostředek pro vyrovnávání se s těžkými životními situacemi. Celkově tyto tři faktory vysvětlují 24,3% závisle proměnné opilství.

Tabulka 56 - Analýza rozptylu^a opilství

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	5,612	3	1,871	19,657	,000 ^b
Residual	17,510	184	,095		
Total	23,122	187			

a. Dependent Variable: Drunkenness

b. Predictors: (Constant), ENH, CON, COP

Na závěr jsem se rozhodl vytvořit tabulku, ve které budou přehledně výsledky testování hypotéz u sebe.

Tabulka 57 – Souhrn hypotéz

Hypotéza	závisle proměnná	výsledek	nejvýznamější prediktor(y)	argument	pravděpodobnost
1	první kontakt s alkoholem	vyvrácena	konformita (CON)	$\beta = -0,191$	$p < 0.05$
2	první kontakt s alkoholem	vyvrácena	vnímavost nudy (BS)	$\beta = 0,210$	$p < 0.01$
			disinhibice (DIS)	$\beta = -0,231$	$p < 0.01$
3	první kontakt s cigaretou	podpořena	konformita (CON)	$\beta = -0,188$	$p < 0.05$
4	první kontakt s cigaretou	vyvrácena	vyhledávání napětí a dobrodružství (TAS)	$\beta = 0,262$	$p < 0.01$
5	častost pití alkoholu	podpořena	konformita (CON)	$\beta = 0,153$	$p < 0.05$
6	častost pití alkoholu	podpořena	disinhibice (DIS)	$\beta = 0,261$	$p < 0.01$
7	častost kouření	vyvrácena	konformita (CON)	$\beta = 0,066$	$p > 0.05$
8	častost kouření	podpořena	disinhibice (DIS)	$\beta = 0,179$	$p < 0.05$
9	opilství	podpořena	konformita (CON)	$\beta = -0,164$	$p < 0.05$
10	opilství	vyvrácena	disinhibice (DIS)	$\beta = 0,150$	$p > 0.05$

5.3 Diskuze

Dotazník jako takový má několik limitů, které je třeba při interpretacích výsledků zvážit. Když bych měl zhodnotit operacionalizaci závisle proměnných, tak jsem spokojený s četostí pití alkoholu i kouření i věkem prvního kontaktu s cigaretou a alkoholem. Jak bylo do dotazníku zařazeno opilství, nebyl zřejmě nejlepší způsob. Otázka, jestli se opijí alespoň jedenkrát do měsíce, by mohla sloužit spíše jako součást měření celého faktoru, ale asi není nejlepší postavit na ní celou proměnnou. Kdyby měl být výzkum opakován, použil bych více otázek, které jsou spojeny s opilstvím. Formulaci samotného opíjení bych formuloval spíše jako v tomto dotazníku otázky na typy alkoholu, tedy s možností volby „nikdy, vyzkoušel, měsíčně, týdně, denně“. Tak bych měl přesnější obraz o skutečné míře pravidelné intoxikace.

Celkově bych opilství spíše přejmenoval na „rizikové pití alkoholu“ a zapojil do takové škály více otázek, které by zkoumaly výskyt a míru rizikového chování pod vlivem alkoholu (ztráta majetku, dezorientace, probuzení se v cizím prostředí, zranění v opilosti atd.) Opět by se dalo použít odpovídání výběrem z možnosti ANO/NE nebo na škále 1 – 5, se kterou jsem velmi spokojený, protože obsahuje i sdělení o celoživotní prevalenci. Takové dotazníky již sestrojené jsou, nechtěl jsem dělat dotazník příliš dlouhý a zaměřit se na pití a kouření obecně. Rizikové pití alkoholu by mohlo být samostatným tématem.

Ač jsem se škálou 1 – 5 spokojený, má jeden veliký limit a to, že nejde o škálu ani ryze intervalovou ani poměrovou. To je důvod proč jsem v kapitole 5.1.2 a 5.1.3 u otázek ohledně cigaret, marihuany, piva, vína, destilátů, míchaných nápojů a dalších nelegálních látek uváděl pouze frekvence výskytu. Pro účely mé práce to ale stačilo.

Limit v nezávisle proměnných je měření konformity samotné. Protože jsem měl dvě škály, které společně nekorelovaly a měřily tedy každá něco jiného, zvolil jsem tedy standardizovanou metodu na měření motivů

konformity jako důvodu pro pití alkoholu. Položky v této škále spolu dobře korelovaly a reliabilita byla také slušná, přesto si nejsem jistý, že šlo o nejlepší měřicí nástroj. Chtěl jsem jako nezávisle proměnnou „sociální konformitu“, tedy měřit míru ovlivnitelnosti okolím navzdory vlastním názorům, postojům v běžných životních situacích. Škála, kterou jsem použil já, měřila pouze míru konformity v oblasti pití alkoholu. Pro ověření toho, že šlo o správný měřicí nástroj, bylo by třeba tuto škálu ověřit, validizovat, v porovnání s nějakým standardizovaným dotazníkem na měření sociální konformity. Doufal jsem, že toto porovnání budu moci udělat díky svému dotazníku na sociální konformitu (kapitola 4.6), nicméně vzájemné korelace byly nízké a zároveň spolehlivost měření sociální konformity byla pouze cronbachovo $\alpha = 0,663$.

Dalším limitem je možnost zobecnitelnosti výsledků. Samotné výpočty a korelace jsou celkem signifikantní, mnohdy i při $p < 0.01$. Výběr do vzorku proběhl nenáhodně a navíc pouze z území Prahy. Deváté třídy jsou na druhou stranu zajímavé tím, že jsou složeny ze žáků všech různých typů, kromě výrazných odchylek. Zatím jsou ale ještě pohromadě před odchodem ze základní školní docházky. Je tedy celkem možné, že můj vzorek by byl v porovnání s populací celkem reprezentativní. Přesto to nemohu tvrdit, respektive nijak ověřit.

Zajímavé zjištění pro mne bylo, že ani konformita, ani tendence vyhledávat zážitky nejsou vlastně nijak významnými faktory pro predikci chování, které bylo předmětem této diplomové práce. Sub-škála „vnímavost nudy“ (BS) a „vyhledávání napětí a dobrodružství“ (TAS) se ukázaly být signifikantní v pouze jednom případě testování hypotéz. „Vyhledávání zkušeností“ celkem překvapivě nebyla ani jednou v signifikantním vztahu s nějakou ze závisle proměnných.

Závěr

Dotazníkové šetření přineslo jedno velmi zajímavé zjištění. Proměnné konformita a tendence vyhledávat nové zážitky sice vykazovaly jistou míru vztahu s kouřením a konzumací alkoholu, ve většině případů, ale nebyly moc účinné. Nejvyšší míru korelace vykazovaly copingové strategie a motivy povznesení a motivy sociální.

Význam copingových strategií je sporný, protože jde o faktor, který může vysvětlovat sám sebe. Kdo si zvykne chovat se nějakým způsobem, tak mu přirozeně toto chování může přinášet úlevu a při jeho absenci může prožívat subjektivní nepohodu. Tato strategie byla naměřena jako signifikantní prediktor se střední silou korelace pro proměnnou opilství. Nejjednodušší způsob interpretace by mohl znít tak, že, když je člověk v nepříjemné životní situaci, tak se opije, na problémy zapomene, případně může mít po probuzení jiné obtíže, což může opět od těch aktuálních obtíží odvést pozornost jiným směrem. Na druhou stranu může jít opravdu pouze o naučené chování. V takovém případě se neopije, protože je jeho primární motivace nemyslet na své problémy, ale protože to v takovýchto situacích prostě dělává.

Proměnná povznesení je celkem pochopitelná. Lidé kouří a pijí alkohol, protože se jim líbí jejich účinek a baví je to. Opět je otázkou, jestli pod touto motivací není nějaký hlubší motiv, přesto se dá tvrdit, že tyto látky mohou sloužit jako prostředky pro udržení v optimální úrovni aktivace organismu. Velmi pochopitelné a logické je také zjištění, že tato proměnná se neukazuje u prvních kontaktů, respektive u věku prvního kontaktu s těmito látkami. Velmi signifikantní je u měření častosti užívání alkoholu a cigaret i u opilství. U těchto proměnných je tento hodnota bety v rozmezí 0,327 – 0,362.

Proměnná sociálních motivů se ukázala jako velmi významným prediktorem věku prvního kontaktu s alkoholem a zejména cigaretami, kde je hodnota bety dokonce 0,512. Jedna z možných interpretací je, že je v naší

společnosti kouření a alkohol spojeno se společenskými událostmi a mladí lidé je celkem bez nátlaku zkouší i v nízkém věku, protože vnímají, že to prostě k životu patří a není na tom nic špatného. Stejně tak je zajímavé, že tato proměnná se vyskytuje pouze u prvních kontaktů a u dalšího výskytu užívání alkoholu a cigaret již není významná a mladí potom pijí a kouří z jiných důvodů. Svou společenskou povinnost si splnili.

Toto téma je velmi probíraným, jak jsem uvedl ve své práci výše, pití alkoholu je celkem prozkoumané. Například v projektu SAHA byla objevena silná korelace mezi konformitou a užíváním návykových látek, stejně tak u některých proměnných v mém výzkumu, přesto po přepočítání parciální korelace se ukázalo, že to není samotná konformita, ale jde o více faktorů, které společně vysvětlují závisle proměnné.

Boj proti alkoholismu je třeba předefinovat. Z těchto výzkumů se nedá usuzovat na příčinnou závislost, ale dá se v nějaké míře očekávat, že pokud by se lidé naučili copingové strategie, mohla by se snížit míra opilství, pokud by v jejich okolí bylo dostatek sportovního a volnočasového vyžití, možná by se do stavu optimální úrovně aktivace děti pak dostávaly těmito aktivitami a ne pitím alkoholu a kouřením cigaret.

Jde o společenský fakt, alkohol prostě v naší kultuře k nějakým zvykům patří, je sociální normou pít. Prohibice bez substituce náhradních prostředků pro rituály již prokazatelně selhala a nemá moc smysl na úspěch, proto bojovat proti alkoholu zákazy a informováním o negativních dopadech se nejeví jako účinná prevence. Nejprve je třeba vymyslet náhradní objekty.

Pokud by mělo dojít k opakování výzkumu, bylo by třeba, jak jsem uvedl v diskuzi jinak operacionalizovat proměnnou „opilství“ a bylo by zajímavé vložit do studie ještě faktor rodičovství, jak tomu bylo v projektu SAHA, kde zase chybělo zjišťování tendence vyhledávat zážitky. Zároveň by bylo potřeba udělat měření na větším vzorku, i mimo Prahu, aby došlo k normálnímu rozložení a možnosti zobecnitelnosti. Škály na měření četosti užívání alkoholu a cigaret by měly být od počátku intervalové pro snadnější analýzu dat a interpretaci výsledků.

Seznam bibliografických citací

ASCH, S. E. Opinions and social pressure. *Scientific American*. 1955, 193, 5, 31-35.

ATKINSON, R. L., et al. *Psychologie*. Přeložil Erik Herman aj. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-640-3.

CRUTCHFIELD, R. S. Conformity and character. *American Psychologist*. 1955, 10, 5, 191-198.

ČINČERA, J. *Práce s hrou*. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1974-0.

DUNOVSKÝ, J. aj. *Sociální pediatrie: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing, 1999, ISBN 80-7169-254-9.

EDWARDS, G. *Záhadná molekula*. Přeložila Kateřina BODNÁROVÁ. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, ISBN: 80-7106-696-6.

ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Přeložil Jan VALEŠKA. Praha: Argo, 2002, ISBN 80-7203-380-8.

ERIKSON, E. H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Přeložil Jiří ŠIMEK. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, ISBN 80-7106-291-X.

FRANKL V. E. *Lékařská péče o duši: základy logoterapie a existenciální analýzy*. Přeložil Vladimír JOCHMANN Brno: Cesta, 1995, ISBN 80-85319-39-X.

HANSON, D. J. *Preventing Alcohol Abuse: Alcohol, Culture, and Control*. Westport: Praeger, 1995, ISBN 02-7594-926-5.

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Oprav. dotisk. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-303-X.

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-686-5.

- HELLER, J. a PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada Publishing, 1996, ISBN 80-7169-277-8.
- HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život: Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-79-8.
- HUNDT, S. and CLIMER, J. Alcohol. In G. L. Fisher and N. A. Roget, eds. *Encyclopedia of Substance Abuse Prevention Treatment, and Recovery* Thousand Oaks: Sage. 2009, s. 30-34.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-535-0.
- JAROŠÍK, V. *Primární prevence proti patologickým jevům*. Bakalářská práce. Praha, 2009, Pražská vysoká škola psychosociálních studií. 51 s. Vedoucí: Mgr. Jan Jakub Zlámaný
- JAROŠÍK, V. *Primární prevence sociálně-patologických jevů na ZŠ přehledová studie*. Diplomová práce. Praha, 2012, Pražská vysoká škola psychosociálních studií. 94 s. Vedoucí: Mgr. Jan Jakub Zlámaný
- JAROŠÍK, V. *Primární protidrogová prevence jevů pro ZŠ*. Bakalářská práce. Praha, 2013, Pražská vysoká škola psychosociálních studií. 79 s. Vedoucí: Mgr. Jan Kulhánek
- JELÍNEK, aj. Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady. *Československá psychologie*. 2006, 50, 5, 393-404. ISSN 0009-062X.
- JENČ, F. *Alkohol jako lék*. Praha: Volvox Globator, 1998, ISBN 80-7207-151-3.
- KUBIČKA L., CSÉMY L., a DVOŘÁK V. *Ústavní léčba závažných forem závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách u žen: Studie léčebného procesu a výsledků léčby s jednoletou katamnézou. Závěrečná zpráva* Praha: Psychiatrické centrum, 2003.
- LE BON, G. *Psychologie davu*. 3. vyd. Přeložil Ladislav. K. HOFMAN aj. Praha: KRA, 1994, ISBN 80-901527-8-3.

- LINDSLEY, D. B. Attention, consciousness, sleep and wakefulness In: John FIELD, et al., eds. *Handbook of physiology. Section I: Neurophysiology*, Washington: American Physiology Society, 1960, s. 1553-1593,
- MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X.
- MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4550-7.
- NEŠPOR, K. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-299-8.
- NEŠPOR, K., *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-831-7-831-7
- NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-2957-2
- SHERIF, M. (1936). *The psychology of social norms*. New York: Harper, 1936.
- SKÁLA, J. *Organisace a metodika boje proti alkoholismu*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1957.
- STAFFORD, P. *Encyklopedie psychedelických látek*. Přeložil Hynek ČÁP. Praha: Volvox Globator, 1997, ISBN 80-7207-057-6.
- STEINBERG, L. *Adolescence*. New York: McGraw-Hill, 2008, ISBN 978-1-4391-6603-1.
- TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-567-5.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8.
- VITÓRIA, P. D., et al. Social influence, intention to smoke, and adolescent smoking behaviour longitudinal relations. *British Journal Of Health Psychology*. 2011, 16, 4, 779-798. ISSN 1359-107X.

WEISSBERG, R. P., et al. *Preventivní program rozvoje sociálních dovedností u dětí a mladistvých*. Přeložil Ministerstvo školství a mládeže. Praha, 1989.

WEISSBERG, R. P., et al. *Modul protidrogové prevence*. Přeložil Ministerstvo školství a mládeže. Praha, 1989.

ZIMBARDO, P. G. *Moca zlo: Sociálně psychologický pohled na svět*. Přeložil Jiří FIALA aj. Praha: Moraviapress, 2005, ISBN 80-86181-80-4.

ZUCKERMAN, M. *Sensation seeking and risky behavior*. Washington D.C.: American Psychological Association, 2007, ISBN 1-59147-738-7.

Internetové zdroje

ANDERSON, P. and BAUMBERG, B. *Alcohol in Europe* [online]. London: Institute of Alcohol Studies, 2006 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_content_en.pdf

COOPER, M., et al. Drinking to regulate positive and negative emotions: a motivational model of alcohol use. *Journal Of Personality And Social Psychology* [online]. 1995, 69, 5, 990-1005 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <https://dionysus.psych.wisc.edu:5001/fbsharing/k6eilOCS>

ENGS, R. C. Do traditional western European drinking practices have origins in antiquity? *Addiction Research* [online]. 1995, 2, s. 227-239 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.indiana.edu/~engs/articles/ar1096.htm>

EYSENCK, H. Eysenck's Personality Inventory (EPI) [online]. 14.4.2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://ritaschulte.com/test/eysencks-personality-inventory-epi-extroversionintroversion>

MANNA, G., et al. Factorial Structure and Psychometric Properties of the Sensation Seeking Scale – Form V (SSS-V) in a Sample of Italian Adolescents. *Europe's Journal of Psychology* [online]. 2013, 9, 2 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://ejop.psychopen.eu/article/view/500/html#r62>

PHILLIP, at al. *Social Conformity Questionnaire* [online]. 9.9.2011 [cit. 2015-07-26]. Dostupné z:

<http://psychedelic.wikispaces.com/file/view/Conformity+Questionnaire.docx/>

WHO. Alcohol. *Management of substance abuse* [online]. ©2003, 12.5.2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

http://www.who.int/substance_abuse/facts/alcohol/en/

WHO. Czech Republic. *Alcohol consumption* [online]. ©2003, 12.5.2014 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/profiles/cze.pdf?ua=1

WHO. Czech Republic. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic [online]. ©2003, 21.8.2013 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z:

http://www.who.int/tobacco/surveillance/policy/country_profile/cze.pdf?ua=1

Seznam obrázků

Obrázek 1 - molekula ethylalkoholu.....	12
Obrázek 2 - Cigarety, frekvence kouření v %	60
Obrázek 3 - Alkohol, věk, střední hodnoty	61
Obrázek 4 - Celoživotní prevalence užívání alkoholu v %	63
Obrázek 5 - Pivo, frekvence pití v %	65
Obrázek 6 - Víno, frekvence pití v %	65
Obrázek 7 - Destiláty, frekvence pití v %	66
Obrázek 8 - Míchané nápoje, frekvce pití v %	67
Obrázek 9 - Marihuana, frekvence kouření v %.....	69
Obrázek 10 - Další nezákonné látky, frekvence užívání v %	70

Seznam tabulek

Tabulka 1 - častost užívání alkoholu, korelace jednotlivých prvků.....	37
Tabulka 2 - častost užívání alkoholu, reliabilita	37
Tabulka 3 - častost kouření, korelace jednotlivých prvků.....	38
Tabulka 4 - častost kouření, reliabilita	38
Tabulka 5 - TAS, reliabilita.....	41
Tabulka 6 - TAS, korelace položek	42
Tabulka 7 - TAS, popisná statistika	42
Tabulka 8 - ES, reliabilita.....	42
Tabulka 9 - ES, korelace položek	43
Tabulka 10 - ES, popisná statistika.....	43
Tabulka 11 - DIS, reliabilita.....	43
Tabulka 12 - DIS, korelace položek	44
Tabulka 13 - DIS, popisná statistika	44
Tabulka 14 - BS, reliabilita.....	44
Tabulka 15 - BS, korelace položek	45
Tabulka 16 - BS, popisná statistika.....	45
Tabulka 17 - Přehled Cronbachovy alfa SSS-V	45
Tabulka 18 - SSS-V, popisná statistika, přehled škál	46
Tabulka 19 - SOC, reliabilita.....	48
Tabulka 20 - SOC, korelace položek	48
Tabulka 21 - SOC, popisná statistika.....	49
Tabulka 22 - COP, reliabilita.....	49
Tabulka 23 - COP, korelace položek	49

Tabulka 24 - COP, popisná statistika.....	50
Tabulka 25 - ENH, reliabilita	50
Tabulka 26 - ENH, korelace položek	50
Tabulka 27 - ENH, popisná statistika.....	51
Tabulka 28 - CON, reliabilita.....	51
Tabulka 29 - CON, reliabilita.....	51
Tabulka 30 - CON, popisná statistika	51
Tabulka 31 – DMQ-R, Přehled Cronbachovy alfa u škál	52
Tabulka 32 - DMQ-R, popisná statistika, přehled škál	52
Tabulka 33 - Sociální konformita, reliabilita	53
Tabulka 34 - Soc. Con., korelace položek	54
Tabulka 35 - Soc. Conf, popisná statistika.....	54
Tabulka 36 - Pohlaví.....	56
Tabulka 37 – Věk, průměr	57
Tabulka 38 – Věk, zastoupení ve věkových skupinách.....	57
Tabulka 39 - Cigarety, údaje o prvním kontaktu	58
Tabulka 40 - Cigarety, preference kouření Sám/Ostatní.....	59
Tabulka 41 - Cigarety, frekvence kouření	59
Tabulka 42 - Alkohol, věk, střední hodnoty.....	61
Tabulka 43 - Alkohol, frekvence prvního výskytu.....	62
Tabulka 44 - Opilství, popisná statistika, věk.....	67
Tabulka 45 - Ovlivnitelnost, popisná statistika	71
Tabulka 46 – Analýza rozptylu ^a věku prvního opití se	72
Tabulka 47 - Regresní analýza, korelace ^a prvního kontaktu s alkoholem	73

Tabulka 48 - Analýza rozptylu ^a prvního kontaktu s alkoholem.....	74
Tabulka 49 - Regresní analýza, korelace ^a prvního kontaktu s cigaretou	75
Tabulka 50 - Analýza rozptylu ^a prvního kontaktu s cigaretami	76
Tabulka 51 - Regresní analýza, korelace ^a četosti užívání alkoholu	77
Tabulka 52 - Analýza rozptylu ^a četosti užívání alkoholu	78
Tabulka 53 - Regresní analýza, korelace ^a četosti kouření	78
Tabulka 54 - Analýza rozptylu ^a četosti kouření	80
Tabulka 55 -- Regresní analýza, korelace ^a opilství.....	81
Tabulka 56 - Analýza rozptylu ^a opilství	81
Tabulka 57 – Souhrn hypotéz.....	82

Přílohy

Příloha 1 - Znění dotazníku	1
Příloha 2 - Vyplňovací arch.....	6
Příloha 3 - TAS korelace všech položek.....	8
Příloha 4 - TAS, popisná statistika všech položek	8
Příloha 5 - ES, korelace všech položek	9
Příloha 6 - ES, popisná statistika všech položek	9
Příloha 7- DIS, korelace všech položek	10
Příloha 8 - DIS, popisná statistika všech položek	10
Příloha 9 - BS, korelace všech položek	11
Příloha 10 - BS, popisná statistika všech položek	11
Příloha 11 - SOC, korelace všech položek	12
Příloha 12 - SOC, popisná statistika všech položek	12
Příloha 13 - COP, korelace všech položek	12
Příloha 14 - COP, popisná statistika všech položek	13
Příloha 15 - ENH, korelace všech položek	13
Příloha 16 - ENH, popisná statistika všech položek.....	13
Příloha 17 - CON, korelace všech položek	14
Příloha 18 - CON, popisná statistika všech položek	14
Příloha 19 - Soc. Con., korelace všech položek	14
Příloha 20 - Soc. Conf, popisná statistika všech položek	15

Příloha 1 - Znění dotazníku

1. Jste muž nebo žena? (M – muž, Ž – žena)
2. Kolik Vám je let?

Vyberte možnost, která nejlépe vystihuje Vaše typické jednání, či smýšlení. Do záznamového archu zaškrtněte buď A nebo B, pouze jedno.

3. A) Mám rád(a) divoké, nevázané párty.
B) Dávám přednost klidnějším večírkům, kde se dá s lidmi příjemně popovídat.
4. A) Existují filmy, na které se rád(a) podívám podruhé i potřetí.
B) Nevydržím se dívat na film, který jsem již jednou viděl(a).
5. A) Často toužím po tom být horolezcem.
B) Nemohu pochopit lidi, kteří riskují své zdraví tím, že se věnují horolezectví.
6. A) Vadí mi všechny tělesné vůně.
B) Mám rád některé přirozené tělesné vůně.
7. A) Nudí mě, mít okolo sebe stále jen stejné staré známé tváře.
B) Je pro mě příjemné a pohodlné, každý den vídat stále stejné staré známé tváře.
8. A) Rád(a) se sám(a) procházím neznámými částmi měst, i když třeba mohu zabloudit.
B) Na místo, které neznám příliš dobře, se raději vydám s někým, kdo to tam zná.
9. A) Nemám rád lidi, kteří dělají nebo říkají takové věci, kterými šokují či vyvádějí z míry druhé.
B) Člověk, u kterého skoro vždy víte, co udělá nebo řekne, je dosti nudný.
10. A) Většinou nemám rád(a) takové filmy, kde již předem vím, co se stane.
B) Nevadí mi dívat se na film, v kterém již předem vím, co se stane.
11. A) Vyzkoušel(a) jsem již marihuanu, nebo bych to rád udělal(a).
B) Nikdy bych nekouřil(a) marihuanu.
12. A) Nikdy bych nevzal(a) drogu, která by měla zvláštní nebo nebezpečný účinek.
B) Rád(a) bych vyzkoušel(a) nějakou drogu, která způsobuje halucinace.
13. A) Rozumný člověk se vyhne činnostem, které mohou být nebezpečné.
B) Někdy rád(a) dělám věci, které jsou trochu děsivé.
14. A) Nemám rád(a) lidi, kteří se chovají sexuálně nevázaně a nemají v této oblasti žádné zábrany.
B) Mám rád(a) společnost lidí bez sexuálních zábran.
15. A) Alkohol jako stimulující prostředek mi příliš nesedí.
B) Často se rád(a) dostávám alkoholem do stavu vysoké stimulace.
16. A) Rád(a) ochutnávám nová, neznámá jídla.
B) Raději si objednávat známá jídla, u kterých vím, že mi budou chutnat.
17. A) Rád(a) se dívám na videa nebo prohlížím fotografie z cest mých známých.
B) Nudí mě, když se musím dívat na videa nebo prohlížet fotografie z cest mých známých.

18. A) Rád(a) bych se věnoval(a) jízdě na vodních lyžích.
B) Nechtěl(a) bych jezdit na vodních lyžích.
19. A) Rád(a) bych vyzkoušel(a) horskou cyklistiku.
B) Nechtěl(a) bych vyzkoušet horskou cyklistiku.
20. A) Rád(a) bych se vydal(a) na cestu bez přesně naplánované trasy a časového plánu.
B) Když se vydávám na cestu, pečlivě si naplánuji svoji trasu i časový rozvrh cesty.
21. A) Jako přátele si vybírám lidi, kteří se „pevně drží na zemi“.
B) Rád bych získal(a) přátele mezi skupinami nekonvenčních lidí.
22. A) Nemám vůbec potřebu učit se řídit letadlo.
B) Rád(a) bych se naučil(a) řídit letadlo.
23. A) Nerad(a) se potápím nebo plavu pod vodou.
B) Rád(a) bych se věnoval(a) potápěčství.
24. A) Rád(a) bych potkal(a) homosexuálně orientované lidi.
B) Od lidí, o kterých si myslím, že jsou gayové nebo lesby se držím dále.
25. A) Rád(a) bych vyzkoušel skok padákem.
B) Nikdy bych neskákal(a) z letadla padákem.
26. A) Mám raději přátele, kteří se chovají báječně nepředvídatelně.
B) Mám raději přátele, kteří jsou spolehliví a jejichž chování mohu předvídat.
27. A) Nemám zájem o takové zážitky, které mi nemohou přinést žádný užitek.
B) Mám rád(a) nové a vzrušující zkušenosti a zážitky, i když mi trochu zvedají hladinu adrenalinu, jsou nekonvenční nebo nezákonné.
28. A) Dobré umění je srozumitelné, má dokonalou formu a harmonii barev.
B) Často nacházím krásu ve zmatené kombinaci barev a nepravidelných formách současného malířství.
29. A) Těší mě trávit čas ve známém prostředí místa, kde žiji.
B) Cítím se velice neklidný(á), když se musím delší dobu zdržovat jen v okolí místa, kde žiji.
30. A) Rád(a) bych skočil(a) ze skokanského můstku.
B) Už jen pohled na skokanský můstek ve mně vyvolává nepříjemné pocity.
31. A) Spíše půjdu na schůzku s mužem/ženou, který/á je pro mě fyzicky vzrušující.
B) Spíše půjdu na schůzku s mužem/ženou, který/á vyznává stejné hodnoty, jako já.
32. A) Přílišné pití alkoholu obvykle rozvrátí párty, protože někteří lidé začnou být příliš hluční a divocí.
B) Dobrá párty se neobejde bez pořádného pití.
33. A) Největší společenský prohřešek je být hrubý.
B) Největší společenský prohřešek je být nudný.
34. A) Člověk by měl získat sexuální zkušenosti při první příležitosti.
B) Rozumný člověk se získáním sexuálních zkušeností příliš nespěchá.
35. A) I kdybych měl(a) hromadu peněz, nechtěl bych se stýkat s celebritami či společenskou smetánkou.
B) Dovedu si představit, že styk s celebritami a společenskou smetánkou by byl pro mě velmi příjemný.

36. A) Mám rád(a) lidi, kteří jsou prudší a vtipní, i když tím čas od času někoho třeba i urazí.
B) Nemám rád(a) lidi, kteří si dělají legraci na účet jiných.
37. A) V dnešních filmech je na můj vkus až příliš mnoho sexu.
B) Líbí se mi, když je ve filmu více erotických scén.
38. A) Nejlépe se cítím, když si dám pár drinků
B) S lidmi, kteří potřebují alkohol k tomu, aby se cítili dobře, není něco v pořádku.
39. A) Lidé by se měli oblékat podle obecně přijímaných norem vkusu, úhlednosti a stylu.
B) Lidé by se měli oblékat podle svého vkusu, i když to může někdy vypadat podivně.
40. A) Koupit si velmi levné staré ojeté auto a vydat se v něm napříč celou Evropou je velmi nerozumné.
B) Vůbec by mi nevadilo koupit si velmi levné staré a ojeté auto, které ještě docela dobře jezdí, a vydat se v něm napříč celou Evropou.
41. A) Nemám příliš trpělivosti při setkání s nezajímavými a nudnými lidmi.
B) Na každém člověku, s kterým si mohu pohovořit, je něco zajímavého.
42. A) Vysokohorský sjezd na lyžích je nejlepší cesta, jak skončit v nemocnici.
B) Myslím si, že by se mi docela líbil vysokohorský sjezd na lyžích.
43. Pokud byste chtěl(a) jet na výlet s vašimi přáteli a oni by chtěli jet na jiné místo, než vy, tak byste:
A) šel (šla), kam byste chtěl(a) sama. B) šel (šla) se svými přáteli.
44. Pokud byste čekal(a) ve frontě na výtah a viděl(a) skupinu lidí, kteří kráčí k výtahu, který není pro veřejné používání, tak byste:
A) čekal(a) ve frontě na normální výtah. B) následoval(a) skupinu do soukromého výtahu.
45. Pokud byste nosil(a) oblečení, kvůli kterému vás ostatní úráží, tak byste:
A) dále nosili stávající oblečení. B) si změnil(a) oblečení.
46. Pokud jste ve třídě, kde nechcete být, ale jsou tam vaši přátelé, tak byste:
A) zůstali ve třídě s přáteli. B) přešli do třídy, kde chcete být, ale bez přátel.
47. Vaším přátelům se nelíbí film, který se vám líbí. Když se zeptají na váš názor na film, tak:
A) odpovíte upřímně. B) řeknete, co chtějí vaši přátelé slyšet.
48. Pokud byste řídil(a) auto a všichni řidiči kolem by jeli rychleji, než je povolená rychlost, tak byste:
A) jeli předepsanou rychlostí. B) jeli stejně rychle jako řidiči kolem.

Pokuste se nyní prosím uvážit všechny chvíle, kdy se napijete alkoholu a vybrat okolnosti, za kterých k tomu dochází:

49. abyste zapomněl(a) na své starosti (ANO/NE)
50. protože Vás přátelé pobízejí, abyste se napil(a)
51. protože Vám to pomůže užít si večírek
52. protože Vám to pomůže, když se cítíte sklíčený(á) nebo nervózní
53. abyste byl(a) společenský(á)
54. abyste se rozveselil(a), když máte špatnou náladu

55. protože máte rád(a) ten pocit
56. aby si Vás ostatní nedobírali, že nepijete
57. protože je to vzrušující
58. abyste se opil(a)
59. protože to dělá společenské akce zábavnými
60. abyste zapadl(a) do skupiny, kterou máte rád(a)
61. protože Vám to dává příjemný pocit
62. protože to zlepšuje atmosféru na večírcích a oslavách
63. protože se cítíte více sebevědomý(á) a více si věříte
64. abyste oslavili speciální událost se svými přáteli
65. abyste zapomněl(a) na své problémy
66. protože to je zábava
67. aby Vás ostatní měli rádi
68. abyste netrhal(a) partu

69. Pokud řeknete, že něco uděláte, dodržíte vždy svůj slib, nehledě na to, jak nepohodlné by to mohlo být?
70. Ztratíte jednou za čas trpělivost a rozzlobíte se?
71. Máte někdy myšlenky a nápady, o kterých nechcete, aby někdo další věděl?
72. Jsou všechny vaše zvyky dobré a žádoucí?
73. Šíříte nebo nasloucháte někdy drbům?
74. Přiznali byste vše celníkům i v případě, že víte, že byste nemohli být odhaleni?
75. Přišli jste někdy pozdě na schůzku nebo do školy?
76. Nemáte rádi některé lidi ze všech lidí, které znáte?
77. Mluvíte někdy o věcech, kterým nerozumíte?

V položkách, kde je instrukce odpovědět číslovkou, odpovězte číslovkou, pokud jev vůbec nenastal, políčko proškrtněte.

78. V kolika letech jste vykouřil(a) první cigaretu?
79. Kouříte spíše sám(sama) nebo v přítomnosti ostatních? (S – sám, O – ostatní)
80. V kolika letech jste prvně ochutnal(a) alkoholický nápoj?
81. V kolika letech jste se poprvé opil(a)?
82. Opijete se alespoň jednou za měsíc?
83. Pijete spíše sám(sama) nebo v přítomnosti ostatních? (S – sám, O – ostatní)

Na následující položky odpovězte číslem značícím:

1 – Nikdy; 2 – Ano, vyzkoušel; 3 – Ano, zhruba jednou měsíčně; 4 – Ano, asi jednou týdně;

5 – Ano, skoro každý den

Vyzkoušel jsi někdy některou z následujících látek?

84. Cigarety/tabák

85. Pivo

86. Víno

87. Tvrdý Alkohol

88. Koktejly s alkoholem

89. Marihuana nebo hašiš

90. Další nezákonné látky

91. Na škále 1 – 10 (10 – nejvíce) vyjádřete, jak moc si myslíte, že vaši přátelé ovlivňují váš názor:

92. Na škále 1 – 10 (10 – nejvíce) vyjádřete, jak moc si myslíte, že vaši přátelé ovlivňují vaše chování:

Příloha 2 - Vyplňovací arch

Rád bych Vás požádal o spolupráci formou vyplnění tohoto záznamového archu odpověďmi na otázky z dotazníku. Nad otázkami dlouho nepřemýšlejte, většinou ta první odpověď, která Vás napadne, bývá ta upřímná. Na otázky neexistují správné ani špatné, dobré ani zlé odpovědi. Všechno, co na archy napíšete, bude striktně anonymizováno a nikdo nikdy nebude moci zjistit, kdo, kdy, co vyplnil, ani napsal. Anonymizace dat znemožní poznat i školu, na které je dotazník vyplňován.

Na tento arch prosím zaškrťávejte do políček u jednotlivých otázek odpovědi křížky do okének. Pokud se zmýlíte, neplatné políčko vybarvěte a zakřížkujte políčko správné.

1.

2.

	A	B		A	B		A	B
3.	☐	☐	19.	☐	☐	35.	☐	☐
4.	☐	☐	20.	☐	☐	36.	☐	☐
5.	☐	☐	21.	☐	☐	37.	☐	☐
6.	☐	☐	22.	☐	☐	38.	☐	☐
7.	☐	☐	23.	☐	☐	39.	☐	☐
8.	☐	☐	24.	☐	☐	40.	☐	☐
9.	☐	☐	25.	☐	☐	41.	☐	☐
10.	☐	☐	26.	☐	☐	42.	☐	☐
11.	☐	☐	27.	☐	☐	43.	☐	☐
12.	☐	☐	28.	☐	☐	44.	☐	☐
13.	☐	☐	29.	☐	☐	45.	☐	☐
14.	☐	☐	30.	☐	☐	46.	☐	☐
15.	☐	☐	31.	☐	☐	47.	☐	☐
16.	☐	☐	32.	☐	☐	48.	☐	☐
17.	☐	☐	33.	☐	☐			

18.

ANO NE

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

číslovku

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

34.

ANO NE

70.

71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

79. Sám Ostatní

80.

81.

82. ANO NE

83. Sám Ostatní

1 2 3 4 5

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

1 – 10, napište

91.

92.

Příloha 3 - TAS korelace všech položek

	TAS	TAS1	TAS2	TAS3	TAS4	TAS5	TAS6	TAS7	TAS8	TAS9	TAS10
TAS	1	,558**	,515**	,494**	,586**	,357**	,539**	,610**	,643**	,477**	,570**
TAS1	,558**	1	,368**	,165*	,175*	,062	,259**	,387**	,295**	,098	,199**
TAS2	,515**	,368	1	,119	,129	,080	,271**	,239**	,228**	,164*	,169*
TAS3	,494**	,165*	,119	1	,295**	-,001	,207**	,226**	,313**	,117	,198**
TAS4	,586**	,175*	,129	,295**	1	,042	,236**	,246**	,358**	,325**	,308**
TAS5	,357**	,062	,080	-,001	,042	1	,101	,149*	,104	,216**	,132
TAS6	,539**	,259	,271	,207**	,236**	,101	1	,286**	,250**	,078	,211**
TAS7	,610**	,387	,239	,226**	,246**	,149*	,286**	1	,365**	,171*	,247**
TAS8	,643**	,295	,228	,313**	,358**	,104	,250**	,365**	1	,160*	,364**
TAS9	,477**	,098	,164	,117	,325**	,216**	,078	,171*	,160*	1	,194**
TAS10	,570**	,199	,169	,198**	,308**	,132	,211**	,247**	,364**	,194**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Příloha 4 - TAS, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
TAS	,00	10,00	5,7273	2,59174
TAS1	,00	1,00	,3687	,48367
TAS2	,00	1,00	,6465	,47928
TAS3	,00	1,00	,6212	,48631
TAS4	,00	1,00	,5859	,49382
TAS5	,00	1,00	,4394	,49757
TAS6	,00	1,00	,6465	,47928
TAS7	,00	1,00	,7172	,45152
TAS8	,00	1,00	,6212	,48631
TAS9	,00	1,00	,5808	,49468
TAS10	,00	1,00	,5000	,50127

Příloha 5 - ES, korelace všech položek

	ES	ES1	ES2	ES3	ES4	ES5	ES6	ES7	ES8	ES9	ES10
ES	1	,334**	,579**	,497**	,717**	,636**	,731**	,655**	,624**	,492**	,225**
ES1	,334**	1	,101	,050	,206**	,192**	,132	,162*	,053	-,022	-,092
ES2	,579**	,101	1	,315**	,431**	,261**	,390**	,325**	,320**	,101	-,104
ES3	,497**	,050	,315**	1	,383**	,251**	,224**	,260**	,182*	,120	-,102
ES4	,717**	,206**	,431**	,383**	1	,330**	,523**	,503**	,350**	,204**	,028
ES5	,636**	,192**	,261**	,251**	,330**	1	,457**	,282**	,322**	,261**	,122
ES6	,731**	,132	,390**	,224**	,523**	,457**	1	,380**	,391**	,334**	,188**
ES7	,655**	,162*	,325**	,260**	,503**	,282**	,380**	1	,382**	,233**	,070
ES8	,624**	,053	,320**	,182*	,350**	,322**	,391**	,382**	1	,290**	,141*
ES9	,492**	-,022	,101	,120	,204**	,261**	,334**	,233**	,290**	1	,166*
ES10	,225**	-,092	-,104	-,102	,028	,122	,188**	,070	,141*	,166*	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Příloha 6 - ES, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ES	1,00	10,00	4,8838	2,67943
ES1	,00	1,00	,4949	,50124
ES2	,00	1,00	,4596	,49963
ES3	,00	1,00	,4141	,49382
ES4	,00	1,00	,2929	,45626
ES5	,00	1,00	,4848	,50104
ES6	,00	1,00	,5253	,50063
ES7	,00	1,00	,4091	,49291
ES8	,00	1,00	,5758	,49548
ES9	,00	1,00	,4293	,49623
ES10	,00	1,00	,7929	,40623

Příloha 7- DIS, korelace všech položek

	DIS	DIS1	DIS2	DIS3	DIS4	DIS5	DIS6	DIS7	DIS8	DIS9	DIS10
DIS	1	,638**	,574**	,721**	,546**	,586**	,742**	,662**	,580**	,457**	,389**
DIS1	,638**	1	,212**	,408**	,345**	,283**	,460**	,313**	,281**	,202**	,271**
DIS2	,574**	,212**	1	,445**	,215**	,263**	,340**	,384**	,174*	,182*	,157*
DIS3	,721**	,408**	,445**	1	,294**	,392**	,511**	,392**	,328**	,279**	,210**
DIS4	,546**	,345**	,215**	,294**	1	,249**	,347**	,375**	,232**	,137	,023
DIS5	,586**	,283**	,263**	,392**	,249**	1	,385**	,333**	,344**	,176*	,000
DIS6	,742**	,460**	,340**	,511**	,347**	,385**	1	,414**	,413**	,212**	,284**
DIS7	,662**	,313**	,384**	,392**	,375**	,333**	,414**	1	,312**	,205**	,194**
DIS8	,580**	,281**	,174*	,328**	,232**	,344**	,413**	,312**	1	,200**	,112
DIS9	,457**	,202**	,182*	,279**	,137	,176*	,212**	,205**	,200**	1	,098
DIS10	,389**	,271**	,157*	,210**	,023	,000	,284**	,194**	,112	,098	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Příloha 8 - DIS, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
DIS	,00	9,00	4,5909	2,87636
DIS1	,00	1,00	,3687	,48367
DIS2	,00	1,00	,4646	,50001
DIS3	,00	1,00	,3485	,47770
DIS4	,00	1,00	,6162	,48755
DIS5	,00	1,00	,5000	,50127
DIS6	,00	1,00	,5354	,50001
DIS7	,00	1,00	,3283	,47078
DIS8	,00	1,00	,5152	,50104
DIS9	,00	1,00	,6111	,48873
DIS10	,00	1,00	,3030	,46073

Příloha 9 - BS, korelace všech položek

	BS	BS1	BS2	BS3	BS4	BS5	BS6	BS7	BS8	BS9	BS10
BS	1	,362**	,450**	,575**	,545**	,637**	,697**	,730**	,782**	,441**	,523**
BS1	,362**	1	,119	,163*	,206**	,272**	,211**	,210**	,249**	,123	-,020
BS2	,450**	,119	1	,136	,240**	,167*	,250**	,331**	,262**	,098	,124
BS3	,575**	,163*	,136	1	,221**	,318**	,356**	,385**	,343**	,108	,204**
BS4	,545**	,206**	,240**	,221**	1	,201**	,295**	,368**	,395**	,054	,168*
BS5	,637**	,272**	,167*	,318**	,201**	1	,369**	,457**	,437**	,155*	,269**
BS6	,697**	,211**	,250**	,356**	,295**	,369**	1	,459**	,504**	,277**	,236**
BS7	,730**	,210**	,331**	,385**	,368**	,457**	,459**	1	,519**	,207**	,245**
BS8	,782**	,249**	,262**	,343**	,395**	,437**	,504**	,519**	1	,312**	,436**
BS9	,441**	,123	,098	,108	,054	,155*	,277**	,207**	,312**	1	,176*
BS10	,523**	-,020	,124	,204**	,168*	,269**	,236**	,245**	,436**	,176*	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Příloha 10 - BS, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
BS	,00	9,00	3,5455	2,62465
BS1	,00	1,00	,0556	,22964
BS2	,00	1,00	,1768	,38244
BS3	,00	1,00	,3990	,49093
BS4	,00	1,00	,3283	,47078
BS5	,00	1,00	,3687	,48367
BS6	,00	1,00	,3939	,48986
BS7	,00	1,00	,3232	,46890
BS8	,00	1,00	,3333	,47260
BS9	,00	1,00	,6717	,47078
BS10	,00	1,00	,4949	,50124

Příloha 11 - SOC, korelace všech položek

	SOC	SOC1	SOC2	SOC3	SOC4	SOC5
SOC	1	,711**	,677**	,736**	,811**	,534**
SOC1	,711**	1	,322**	,379**	,471**	,266**
SOC2	,677**	,322**	1	,405**	,460**	,119
SOC3	,736**	,379**	,405**	1	,497**	,240**
SOC4	,811**	,471**	,460**	,497**	1	,375**
SOC5	,534**	,266**	,119	,240**	,375**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Příloha 12 - SOC, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
SOC	,00	5,00	2,8788	1,66951
SOC1	,00	1,00	,5354	,50001
SOC2	,00	1,00	,4091	,49291
SOC3	,00	1,00	,5606	,49757
SOC4	,00	1,00	,5657	,49693
SOC5	,00	1,00	,8081	,39481

Příloha 13 - COP, korelace všech položek

	COP	COP1	COP2	COP3	COP4	COP5
COP	1	,748**	,649**	,590**	,691**	,800**
COP1	,748**	1	,337**	,265**	,354**	,651**
COP2	,649**	,337**	1	,185**	,366**	,365**
COP3	,590**	,265**	,185**	1	,254**	,338**
COP4	,691**	,354**	,366**	,254**	1	,439**
COP5	,800**	,651**	,365**	,338**	,439**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Příloha 14 - COP, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
COP	,00	5,00	2,0505	1,70918
COP1	,00	1,00	,4040	,49195
COP2	,00	1,00	,4343	,49693
COP3	,00	1,00	,4646	,50001
COP4	,00	1,00	,3788	,48631
COP5	,00	1,00	,3687	,48367

Příloha 15 - ENH, korelace všech položek

	ENH	ENH1	ENH2	ENH3	ENH4	ENH5
ENH	1	,824**	,787**	,582**	,760**	,753**
ENH1	,824**	1	,598**	,256**	,713**	,486**
ENH2	,787**	,598**	1	,305**	,498**	,524**
ENH3	,582**	,256**	,305**	1	,233**	,387**
ENH4	,760**	,713**	,498**	,233**	1	,372**
ENH5	,753**	,486**	,524**	,387**	,372**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Příloha 16 - ENH, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ENH	,00	5,00	1,8081	1,76932
ENH1	,00	1,00	,3333	,47260
ENH2	,00	1,00	,3182	,46695
ENH3	,00	1,00	,3030	,46073
ENH4	,00	1,00	,3636	,48227
ENH5	,00	1,00	,4899	,50117

Příloha 17 - CON, korelace všech položek

	CON	CON1	CON2	CON3	CON4	CON5
CON	1	,530**	,726**	,801**	,717**	,804**
CON1	,530**	1	,212**	,206**	,124	,231**
CON2	,726**	,212**	1	,569**	,438**	,443**
CON3	,801**	,206**	,569**	1	,509**	,592**
CON4	,717**	,124	,438**	,509**	1	,589**
CON5	,804**	,231**	,443**	,592**	,589**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Příloha 18 - CON, popisná statistika všech položek

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
CON	198	,00	5,00	1,5758	1,58092
CON1	198	,00	1,00	,5404	,49963
CON2	198	,00	1,00	,2020	,40252
CON3	198	,00	1,00	,2879	,45392
CON4	198	,00	1,00	,1717	,37809
CON5	198	,00	1,00	,3737	,48502
Valid N (listwise)	198				

Příloha 19 - Soc. Con., korelace všech položek

	Soc.Conf	Soc.Conf1	Soc.Conf2	Soc.Conf3	Soc.Conf4	Soc.Conf5	Soc.Conf6
Soc.Conf	1	,410**	,640**	,622**	,577**	,722**	,694**
Soc.Conf1	,410**	1	,087	,153*	,172*	,034	,068
Soc.Conf2	,640**	,087	1	,130	,187**	,512**	,437**
Soc.Conf3	,622**	,153*	,130	1	,388**	,314**	,247**
Soc.Conf4	,577**	,172*	,187**	,388**	1	,187**	,167*
Soc.Conf5	,722**	,034	,512**	,314**	,187**	1	,638**
Soc.Conf6	,694**	,068	,437**	,247**	,167*	,638**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Příloha 20 - Soc. Conf, popisná statistika všech položek

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Soc.Conf	,00	6,00	2,7273	1,69393
Soc.Conf1	,00	1,00	,7172	,45152
Soc.Conf2	,00	1,00	,3333	,47260
Soc.Conf3	,00	1,00	,4242	,49548
Soc.Conf4	,00	1,00	,6970	,46073
Soc.Conf5	,00	1,00	,2374	,42655
Soc.Conf6	,00	1,00	,3182	,46695

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Mgr. Vladimír Jarošík

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Význam konformity a tendence
vyhledávat zážitky při vzniku užívání alkoholu a
cigaret

Počet stran bez příloh: 95

Celkový počet stran příloh: 15

Počet titulů české literatury a pramenů: 33

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 16

Počet internetových odkazů: 9

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Rok dokončení práce: 2015

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Vladimír Jarošík

Obor studia: psychologie

Název práce: Vliv konformity a tendence vyhledávat zážitky při vzniku užívání alkoholu a cigaret

Vedoucí práce: doc. Karel Hnilica

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 95

Počet stránek příloh: 15

Počet titulů v seznamu literatury: 58

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			

Oborová příslušnost tématu

	x			

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			

Využití výzkumných empirických metod

	x			

Využití praktických zkušeností

	x			

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			

Naplnění cílů práce

	x	x		

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

x				

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Teoretická část seznamuje s hlavními pojmy a teoriemi. Tato část je opřena o starší obecně známou literaturu; bylo by vhodné uvést například novější výzkumy konformity. Kromě toho by bylo vhodné věnovat se konformitě v souvislosti s věkem.

Jádro práce spočívá v rozsáhlém empirickém šetření, ve kterém autor testoval deset hypotéz. Například první hypotéza zní (H1:) Míra sociální konformity nepůsobí jako signifikantní prediktor pro věk prvního kontaktu s alkoholem. (Tyto hypotézu kupodivu formuluje jako nulovou, což je v principu nonsense; nulovou hypotézu nelze potvrdit; nutně tedy vždy platí alternativní hypotéza.)

Autor získal úplná data od soubor 198 žáků ve věku od 14 do 17 let. Autor v části věnované empirickému šetření popisuje řadu výsledků, které jsou často zajímavé, které však s hypotézami přímo nesouvisí. V závěru této části se vrací k hypotézám.

Například mezi škálou konformity a věkem prvního kontaktu s alkoholem obdržel zápornou korelaci $-0,188$, která vyvrací jeho „nulovou“ hypotézu. Čím více jsou děti konformní, tím dříve okusili alkohol.

Otázka: Je konformita natolik stabilním jevem, aby bylo možno vysuzovat zpětně, že měla či neměla vliv na první zkušenosti s alkoholem?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Klad: Autor prokázal slušnou úroveň znalostí statistiky.

Nedostatky: V textu, který je psán v češtině, jsou užívané výstupy z počítačových programů v angličtině. Tabulky jsou navíc často velmi špatně popsány (pokud vůbec). Jsou v nich například uvedeny zkratky, které nejsou vysvětleny.

Práce splňuje požadavky kladené na tento typ prací.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1-2

Datum, podpis:

8. 9. 2015

doc. Karel Hnilica

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Vladimír Jarošík

Obor studia: Psychologie

Název práce: Význam konformity a tendence vyhledávat zážitky při vzniku užívání alkoholu a cigaret

Oponent práce: Jan Jakub Zlámaný Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 95

Počet stránek příloh: 15

Počet titulů v seznamu literatury: 58

0**	1	2	3	4

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		

Oborová přiléhavost tématu

		2		

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			

Využití výzkumných empirických metod

	1			

Využití praktických zkušeností

	1			

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			

Naplnění cílů práce

		2		

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

1				

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

1				

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Otázky k obhajobě:

Jaké by autor navrhl změny, které by zvýšily účinnost primárně preventivní programů v ČR? Jak preventivně pracovat s experimentátory? Vidí autor nějaké specifické rozdíly u této skupiny?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na magisterskou práci. Autor ve své diplomové práci zkoumá vztah mezi sociální konformitou, tendencí vyhledávat zážitky a zkušenostmi s alkoholem, cigaretami, jinými návykovými látkami a pravidelným opilstvím.

Kolega prokázal schopnost práce s odbornou literaturou a systematického shromažďování informací o daném tématu. V teoretické části nám autor předkládá pojmy teorie spojené se studovanou problematikou. V empirické části využívá pro svůj výzkumný cíl standardizované testové metody a kvantitativní výzkumnou metodologii u 230 respondentů. Autor je stylisticky zdatný a v teoretické části popisuje všechny podstatné pojmy a teoretické koncepty spojené se studovanou problematikou. V praktické části své práce prokazuje schopnost, formulovat hypotézy, použít standardizované testové metody (dotazníkového typu), systematicky uspořádat data, analyzovat je a srozumitelně interpretovat.

Práci hodnotím jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.

Formální nedostatky: V práci neshledávám vážnější formální nedostatky.

Obsahové nedostatky: Podobně jako u předcházejícího výzkumu z oblasti primárně preventivních vlivů, mi chybí aplikace poměrně pracně provedeného výzkumu. Dokázal by autor nyní, poté co zkoumal populaci náctiletých navrhnout změny, které by zvýšily účinnost primárně preventivní programů v ČR? Podr. viz otázka k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Datum, podpis:

* nehodící se, škrtněte